

TERORISTIČKI NAPADI NA SPORTSKIM DOGAĐAJIMA

Gović, Nikica

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:629939>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Veleučilište u Karlovcu
Odjel Sigurnosti i zaštite

Specijalistički diplomski stručni studij sigurnosti i zaštite

Nikica Gović

TERORISTIČKI NAPADI NA SPORTSKIM DOGAĐAJIMA

ZAVRŠNI RAD

Karlovac, 2022.

Karlovac University of Applied Sciences
Safety and Protection Department
Professional graduate study of Safety and Protection

Nikica Gović

TERRORIST ATTACKS ON SPORT'S EVENTS

FINAL PAPER

Karlovac, 2022.

Veleučilište u Karlovcu
Odjel Sigurnosti i zaštite

Specijalistički diplomski stručni studij sigurnosti i zaštite

Nikica Gović

TERORISTIČKI NAPADI NA SPORTSKIM DOGAĐAJIMA

ZAVRŠNI RAD

Mentor: Davor Kalem

Karlovac, 2022.

SCIENCES

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
KARLOVAC UNIVERSITY OF APPLIED

Trg J.J.Strossmayera 9
HR-47000, Karlovac, Croatia
Tel. +385 - (0)47 - 843 - 510
Fax. +385 - (0)47 - 843 - 579

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU

Specijalistički diplomski studij Sigurnosti i zaštite

Smjer: Zaštita na radu

Student: Gović Nikica

Matični broj: 0257008295

Naslov: Teroristički napadi na sportskim događajima

Opis zadatka:

1. Opisati nastanak sportskih događaja i pojave nasilja na sportskim terenima
2. Definirati terorizam kao pojavu i vrste terorizma
3. Pojasniti terorističke napade na sportskim događajima
4. Analizirati terorističke napade na velikim sportskim događajima u svijetu
5. Prikazati posljedice terorističkih napada na sportskim događajima
6. Opisati mjere sigurnosti na sportskim događajima u Republici Hrvatskoj
7. Definirati mjere poboljšanja sigurnosti na sportskim događajima

Zadatak zadan:

Rok predaje rada:

Predviđeni datum obrane:

listopad 2021.

svibanj 2022.

14. 7. 2022.

Mentor:

Predsjednik ispitnog povjerenstva:

Davor Kalem, struč. spec. crim.

Marko Ožura, viši predavač

PREDGOVOR

II

Temu završnog rada Terorizam na sportskim događajima sam izabrao zbog zanimanja za sport i zbog prijetnje koju danas terorizam predstavlja u svijetu. Tema je izabrana u dogovoru s predavačem i mentorom Davorom Kalemom. Nakon bombaškog napada u Parizu 2015. godine, terorizam na sportskim događajima je postao ponovno aktualan. Korištena je literatura na engleskom i hrvatskom te je rad napisan iz izvora više relevantnih članaka. Kroz pisanje rada naučio sam neke zanimljivosti o terorističkim napadima i o njihovom utjecaju na sigurnost na sportskim događajima.

Zahvaljujem se svih predavačima i profesorima na Veleučilištu u Karlovcu. Posebne zahvale predavaču Davoru Kalemu koji mi je omogućio da napišem ovaj rad. Zahvaljujem se svojoj obitelji i prijateljima koji su mi bili potpora tijekom pisanja ovog rada.

Terorizam je zadnja dva stoljeća prijetnja svjetskoj sigurnosti. Sportski događaji su pogodna meta za teroriste zbog velike mase ljudi koja im prisustvuje, unaprijed određenim terminima i velikim emocijama koje ih prate. Prvi značajniji teroristički napad na sportskim događajima zbio se na Olimpijskim igrama u Munchenu 1972. godine. Izvela ga je teroristička skupina Crni rujan, ogranak Fataha nastao kao odgovor na palestinski poraz u ratu s Jordancima. U Munchenu je stradalo sve skupa 17 ljudi, najviše izraelskih sportaša. Nakon Munchena osiguranje na Olimpijskim igrama je dignuto na višu razinu, ali su se svejedno događali teroristički napadi (Atlanta, Peking). Osim na Olimpijskim igrama teroristički napadi su se događali i na svim drugim sportskim natjecanjima. Kroz svako desetljeće od sedamdesetih godina do danas broj terorističkih napada na sportskim događajima je rapidno rastao. Najznačajniji teroristički napadi na sportskim događajima dogodili su se u Istanbulu, Groznom, Angoli, Bostonu, Dortmundu, Parizu i na Šri Lanci. Najviše je odjeknuo napad Islamske države u Parizu kad je na Stade de Franceu bio ugrožen i francuski predsjednik.

Ključne riječi: Terorizam, sport, olimpijske igre, Munchen, Pariz,

ABSTRACT

Terrorism is for centuries a threat to worlds security, Sport's events are good target for terrorists because of big masses of people attending, fixed scheldules and big emotions that are followed by these events. First significiant terrorist attack on sport's events happened at Munchen's olimpics 1972. It was performed by Black september, branch of Fatah, which was established as response for Palestinian defeat in war with Jordan. In Munchen died 17 people, mostly Israelian athletes. After Munchen security at olimpics was on higher level but terrorist attacks still were happening (Atlanta, Beijing). Terrorist attack were happening on every kind of sport events. From seventies throught every decade they grew in number. Most significiant attack on sport's events happened in Istanbul, Grozny, Angola, Boston, Dortmund, Paris and Sri Lanca. Most

significient was attack of Islamic state in Paris when was threatened French president at Stade de France.

Key words: terrorism, sport, olimpics, Munich, Paris

SADRŽAJ

IV

SADRŽAJ

STRANICA

ZAVRŠNI ZADATAK.....	I
PREDGOVOR.....	II
SAŽETAK.....	III
SADRŽAJ.....	IV
1. UVOD.....	1
2. ZAKONSKO ODREĐENJE TERORIZMA.....	2
2.1 Zakonska regulacija Republike Hrvatske u vezi terorizma i sporta.....	2
2.2 Borba Europske unije protiv terorizma.....	5
2.3 Sigurnost na sportskim događajima.....	7
3. TERORIZAM.....	9
3.1 Definicija terorizma i organizacija terorističkih skupina.....	9
3.1.1 Organizacijske strukture terorističkih skupina.....	11
3.2 Povijest terorizma i suvremeni terorizam.....	13
3.2.1. Povijest terorizma.....	13
3.2.2. Moderni terorizam.....	13
4. TERORIZAM I SPORTSKI DOGAĐAJI.....	15
4.1. Nastanak sporta.....	15
4.2. Povijest nasilja na sportskim događajima.....	16
5. TERORIZAM NA SPORTSKIM DOGAĐAJIMA.....	17
5.1. Teroristički napad na Munchen 1972. godine.....	17
5.1.1. Nastanak Crnog rujna i stanje na Bliskom istoku u vrijeme njegova stvaranja.....	18
5.1.2. Napad na ljetnim olimpijskim igrama u Munchenu 1972. godine.....	19
5.2. Teroristički napadi na ostalim olimpijskim igrama.....	27
5.2.1. Atlanta 1996. godine.....	30
5.2.2. Peking 2008. godine.....	31
5.2.3. Atena 2004.....	34
5.2.4. Napad u Londonu.....	35
5.2.5 Sochi 2014.....	35

5.3. Ostali teroristički napadi na sportskim događajima.....	36
5.3.1. Ostali teroristički napadi na sportske objekte	40
5.3.2. Napad na Pariz 2015.....	44
6.ZAKLJUČAK.....	47
7. LITERATURA.....	49

1. UVOD

Tema ovog završnog rada su teroristički napadi na sportskim događajima od 1970. godine do danas. Na početku rada dana je definicija terorizma iz više izvora i objašnjena je organizacija terorističkih skupina radi lakšeg razumijevanja prirode terorističkih napada.

Najveću pažnju ovaj rad je posvetio najopasnijim terorističkom napadu na sportskim događajima, onom u Munchenu na Olimpijskim igrama 1972. godine. Osim samog napada u Munchenu opisana je teroristička skupina koja je izvršila napad, Crni rujan, te su opisani odnosina Bliskom istoku neposredno prije napada u Munchenu.

Dalje su opisani ostali napadi na Olimpijskim igrama (Atlanta, Peking) te su date informacije o osiguranju na rizičnim Olimpijskim igrama (Atena, London, Sochi).

Nakon Olimpijskih igara, rad se bavi terorističkim napadima na ostale sportske događaje. Iz znanstvenog rada *Teroristički napadi na sportske objekte od 1970. do 2017. godine*¹ izvučen je popis svih terorističkih napada na sportske objekte od 1970. godine do 2017. godine te je kasnije u tekstu kratko analiziran. Važniji teroristički napadi na sportske objekte su kraće opisani, a velika pažnja posvećena je terorističkom napadu u Parizu 2015. godine koji je snažno odjeknuo svijetom.

¹ Luka Leško, *Polemos* 21 (2018.)

2. ZAKONSKO ODREĐENJE TERORIZMA

2.1 Zakonska regulacija Republike Hrvatske u vezi terorizma i sporta

U Kaznenom zakonu Republike Hrvatske stoji da će se kazniti zatvorom od tri do petnaest godina svatko tko s ciljem ozbiljnog zastrašivanja stanovništva ili prisiljavanjem države ili međunarodne organizacije što činiti ili ne činiti ili ozbiljnog narušavanja ili uništavanja temeljnih ustavnih, političkih, gospodarskih ili društvenih struktura države ili međunarodne organizacije počini napad na drugu osobu koji može prouzročiti smrt, napad na tijelo drugoga, otmicu ili uzimanje talaca. Također je istom kaznom kažnjivo uništenje državnih i javnih objekata, te otmica zrakoplova ili bilo kojeg drugog javnog prijevoznog sredstva. Nadalje, zakonom je kažnjivo pribavljanje i korištenje bilo kakvog oružja u svrhu terorizma, te ispuštanje opasnih tvari i uzrokovanje požara, eksplozija, poplava i ostalih nepogoda koji mogu ugroziti ljudske živote. U ovom zakonu terorizmom se smatra i ometanje opskrbe vodom, električnom energijom i drugim resursima, posjedovanje i korištenje radioaktivnih tvari, te ometanje rada računalnih sustava. Tko prijeti počinjenjem ovih kaznenih djela kaznit će se zatvorskom kaznom od jedne do osam godina. Tko počini jedno od ovih kaznenih djela i pritom prouzroči veću štetu ili usmrti jednu ili više osoba kaznit će se zatvorskom kaznom od najmanje pet godina. Ako je pri počinjenju ovih kaznenih djela s namjerom usmrćena jedna ili više osoba, zatvorska kazna je najmanje deset godina².^[1]

Zakonom o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima³ na sportskim događajima u Republici Hrvatskoj je zabranjeno posjedovanje, konzumiranje i unošenje alkoholnih pića, droga, pirotehnike, oružja i drugih predmeta koji su pogodni za nanošenje

² Kazneni zakon Republike Hrvatske članak 98 (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21)

³ Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima (NN 117/03, 71/06, 43/09, 34/11)

tjelesnih ozljeda. Također je zabranjen ulazak u sportski objekt u alkoholiziranom stanju. Zabranjeno je i maskiranje lica bilo kakvim predmetima u svrhu prikrivanja identiteta. Nadalje, zabranjeno je i unošenje i isticanje zastava, transparentata i drugih predmeta s tekstom, slikom i znakom koji potiču nasilje i mržnju na temelju rasne, nacionalne, regionalne i vjerske osnove. Protupravnim ponašanjem na sportskim događajima se smatra i pjevanje pjesama čiji sadržaj potiče na nasilje i mržnju na temelju rasne, nacionalne, regionalne i vjerske osnove. Ne tolerira se ni bacanje i paljenje pirotehničkih sredstava, uništavanje navijačkih rekvizita, te bacanje predmeta u natjecateljski i gledateljski prostor. Zabranjen je neovlašteni ulazak u natjecateljski prostor, te boravak u gledateljskom prostoru za koji se ne posjeduje odgovarajuća ulaznica. Gledateljima koji se protupropisno ponašaju bit će zabranjen ulazak na sportske objekte i bit će im izrečene odgovarajuće kazne. Sportska natjecanja osigurava redarska služba koja mora imati jasno određenu hijerarhiju, to jest svaka osoba u redarskoj službi mora znati tko joj je nadređeni. Ako sportska natjecanja osigurava i policija, osoba na vrhu hijerarhije mora biti iz reda policije i redarska služba mora slušati naredbe policije. Redarska služba mora štiti sudionike sportskog natjecanja i imovinu u sklopu sportskog objekta. Redarska služba utvrđuje imaju li gledatelji odgovarajuću ulaznicu, te posjeduju li alkoholna pića, drogu, pirotehniku i druge predmete koji su zabranjeni na sportskim natjecanjima. Nadalje, redarska služba zabranjuje prelazak gledateljima iz jednog dijela sportskog objekta u drugi, udaljava ih iz dijelova sportskog objekta koji nisu namijenjeni gledateljima, te zadržava gledatelje koji se nasilno ponašaju i predaju ih policiji ako naprave bilo kakav prekršaj. Kaznom od tri mjeseca do tri godine zatvora kaznit će se svaka osoba koja sudjeluje u tučnjavi za vrijeme sportskog događaja ili pri dolasku i povratku s sportskog događaja. Ako je pri tučnjavi usmrćena jedna ili više osoba počinitelj će se za samo sudjelovanje kazniti zatvorskom kaznom od šest mjeseci do pet godina. Osoba koja organizirano vodi grupu ljudi

koja sudjeluje u tučnjavi za vrijeme sportskog događaja kaznit će se zatvorskom kaznom od jedne do pet godina zatvora. Ako u tučnjavi pogine najmanje jedna osoba, organizator ili vođa grupe koja je sudjelovala u tučnjavi kaznit će se zatvorskom kaznom od jedne do osam godina. Novčanom kaznom od 2000 do 15000 kuna kaznit će se osobe koje:

- Posjeduju ili konzumiraju alkoholna pića i droge, te posjeduju pirotehniku, oružje i druge zabranjene predmete na sportskim natjecanjima
- Pokušaju unijeti u sportski objekt alkoholna pića, droge, pirotehniku, oružje i druge zabranjene predmete
- Pokušaju ući u sportski objekt u alkoholiziranom stanju
- Pokušaju unijeti ili isticati zastave, transparente i druge predmete koji sadržajem potiču na mržnju ili nasilje
- Borave u dijelu sportskog objekta za koji nemaju odgovarajuću ulaznicu ili akreditaciju

Osoba koja kupi ulaznicu ili na bilo kakav drugi način omogući boravak na sportskom natjecanju osobi kojoj je zabranjen pristup sportskom natjecanju kaznit će se novčanom kaznom od 1000 do 10000 kuna ili zatvorskom kaznom od tri do trideset dana⁴. [2]

Europska je unija 1985. godine donijela konvenciju o nasilju na sportskim objektima i neprimjerenom ponašanju gledatelja na sportskim događanjima. Tu je ustanovljeno da je potrebna koordinacija javnih službi, prvenstveno redarske službe i policije, u sprječavanju nasilja na sportskim događanjima. Ta koordinacija je propisana i u zakonu Republike Hrvatske. Da bi se održao javni red u sportskim objektima za vrijeme sportskog događanja zaposleni su organi reda kojima je u cilju suzbiti nered i protupropisna ponašanja na sportskim događanjima. Ti organi su redarska služba

⁴ Zakon o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima članci 4, 8, 10, 24, 31a, 31b, 39 NN 117/03, 71/06, 43/09, 34/11

i policija. U toj konvenciji stoji da je potrebno razdvojiti domaće od gostujućih navijača odvojenim prodavanjem karata za domaću i gostujuću tribinu. Tako i u hrvatskom zakonu o sportu stoji da je zabranjeno boraviti u prostoru za koji se ne posjeduje odgovarajuća ulaznica. Europski i hrvatski propisi se slažu oko toga da je natjecateljima zabranjeno u sportski objekt unositi alkohol, pirotehniku i bilo kakve predmete kojima se može ozlijediti druga osoba. Ovom europskom konvencijom je ograničena ili preferirano zabranjena prodaja alkoholnih pića unutar sportskog objekta. I u Hrvatskoj i u Europskoj uniji je zabranjen ulazak na sportske objekte već poznatim kršiteljima propisa o ponašanju na sportskim događanjima. Također je zabranjen ulazak osobama koje su pod utjecajem alkohola ili droga. Za kršitelje propisa propisane su odgovarajuće kazne. U slučaju međunarodnih utakmica Europska unija propisuje suradnju i koordinaciju policije i drugih organa reda država čije se momčadi natječu u sportskom događaju. Europska unija također ističe potrebu educiranja gledatelja o pravilnom ponašanju na sportskim događajima kroz masovne medije kako bi se smanjilo nasilje⁵. [3].

2.2 Borba Europske unije protiv terorizma

Terorizam ugrožava sigurnost građana Europske unije, vrijednosti njenog demokratskog društva i prava i slobode njenih građana, stoga je borba protiv terorizma među prioritetima Europske unije i njenih članica. Odgovornost za sigurnost i borbu protiv kriminala leži na pojedinim članicama Europske unije, ali su nedavni teroristički napadi pokazali da je i to zajednička odgovornost, te da se sigurnost građana mora ostvariti suradnjom i koordinacijom svih članica. 2015. godine donesene su mjere u borbi protiv terorizma koje se fokusiraju na tri područja: osiguravanja sigurnosti svih građana, sprečavanja radikalizacije i držanja sigurnosnih

⁵ European convention on spectator violence and misbehaviour at sports events and in particular at football matches, Council of Europe (1985.)

vrijednosti, te suradnje sa međunarodnim partnerima. Ključne stavke Europske unije u borbi protiv terorizma su sprječavanje radikalizacije, lista terorista, razmjena informacija, protuteroristička koordinacija, sprječavanje financiranja terorizma, kontrola vatrenog oružja, sprječavanje djelovanja stranih boraca i suradnja sa međunarodnim partnerima. Radikalizacija nije novi pojam, ali je dobila zamah zadnjih nekoliko godina. Internet i druga sredstva komunikacije pospješuju širenje terorističke propagande. Organi sigurnosti u državama članicama dobili su moć da uklone s interneta sav teroristički sadržaj ili onemoguće pristup terorističkom sadržaju u roku jednog sata od njegovog objavljivanja. Kao dio odgovora na terorizam Europska unija je nakon 11. rujna uspostavila listu terorista. To je lista svih osoba ili grupa koje su bilo kako uključene u terorističke radnje. Od 2016. godine Europska unija može izdavati vlastite sankcije svim članovima Islamske države i Al-Quaide, te osobama i grupama koje ih podržavaju na bilo kakav način. Bitna stavka u borbi protiv terorizma je razmjena informacija između snaga zakona, sudstva i obavještajnih službi. Razmjena informacija je važna u upravljanju granicama, sigurnosti i sprječavanju neželjenih migranata. Važna je suradnja policije i granične patrola pri dijeljenju informacija o traženim ili nestalim osobama. Protuteroristički koordinator je zadužen za koordinaciju antiterorističkih operacija unutar Europske unije, nadzor nad provedbom protuterorističke strategije Europske unije i razmjenu informacija između zemalja Europske unije i zemalja izvan Europske unije. Financiranje terorizma i pranje novca su glavne brige financijskog sistema Europske unije. Od 2018. godine su doneseni stroži zakoni protiv pranja novca. Ti zakoni otežavaju skrivanje ilegalnih sredstava pomoću odvjetnika i fiktivnih kompanija, te pojačavaju kontrolu nad rizičnim državama trećeg svijeta. Oni također pojačavaju nadzor financija od strane autoriteta, te olakšavaju pristup informacijama i njihovu razmjenu. Kako bi zatvorili rupe u zakonu koje su omogućavale teroristima da dođu do vatrenog oružja, 2017. godine doneseni su novi zakoni koji

kontroliraju stjecanje i posjedovanje vatrenog oružja. Ti zakoni uključuju mjere koje pospješuju praćenje opasnog vatrenog oružja i otežavaju njegovo nabavljanje. Utvrđeno je da je između 4000 i 5000 građana Europske unije putovalo u zone sukoba, prvenstveno u Irak i Siriju, kako bi pristupili terorističkim organizacijama poput Islamske države. Njih 30 posto se vratilo u Europu. 2017. godine kriminalizirana su djela poput putovanja u inozemstvo u terorističku svrhu, organizacije takvih putovanja i osiguravanja i prikupljanje sredstava u terorističke svrhe. Kako sigurnost građana Europske unije ovisi o zemljama izvan nje, 2015. godine poduzete su vanjske protuterorističke akcije uglavnom na Mediteranu, Bliskom istoku, sjevernoj Africi i Perzijskom zaljevu kako bi se učvrstile veze sa ključnim partnerima u borbi protiv terorizma. Ustanovljeno je nekoliko prioriteta poput suradnje sa trećim zemljama radi suzbijanja stranih terorista [4].

2.3 Sigurnost na sportskim događajima

Najčešće sigurnosne prijetnje s kojima se susreću organizatori osiguranja na sportskim događajima i za koje se treba pripremiti i anulirati ih su: huliganizam, organizirani kriminal, teroristički napadi i cyber napadi. Činovi terorizma su okarakterizirani kao najopasnija prijetnja organizatorima velikih sportskih događaja. Neki sportski objekti se smatraju kritičnom državnom infrastrukturom i ključnom imovinom. Cilj terorista je uništiti kritičnu infrastrukturu i ključne resurse, prouzročiti masovnu štetu u ljudskim životima i materijalnim dobrima i narušiti nacionalni moral i samopouzdanje države. Terorističke organizacije traže maksimalan publicitet što velike sportske događaje čini pogodnom metom za terorističke napade. Ne postoji međunarodni legalni instrument koji je posvećen specifično borbi protiv terorizma na sportskim događajima, ali su razvijene razne strategije za osiguranje velikih sportskih događaja. Planiranje sigurnosti

sportskog događaja mora se razvijati od same dodjele sportskog događaja nekoj zemlji, te mora biti otvoreno za sve moguće promjene na globalnoj i lokalnoj razini. Planiranje sigurnosti velikih sportskih događaja je masivan i kompleksan zadatak koji zahtjeva proaktivno strateško razmišljanje i angažiranost viših vladinih dužnosnika, lokalnih organizatora i poslovnih partnera. Planiranje mora biti dobro promišljeno kako bi se nadvladale sve moguće poteškoće koje se mogu pojaviti. Potrebno je da svi partneri koji rade zajedno na osiguranju dijele iste vrijednosti i mogu raditi zajedno kako bi identificirali potrebne ljudske i materijalne resurse, obavili zajedničku misiju osiguranja i ostvarili održiv plan osiguranja. Za poduhvat organiziranja osiguranja potrebni su iskusni i sposobni ljudi. Osim sposobne ljudske snage za efikasno osiguranje potrebne su najnovije tehnologije. Tehnologije koje se koriste u osiguranju velikih sportskih događaja su video nadzorne kamere, sistem kontrole pristupa, sustav upravljanja sigurnošću i sustav sigurnosti internetske mreže. Od staromodnijih sredstava za osiguranje velikih sportskih događaja služi se i ogradama i barijerama, neutraliziranjem sigurnosno rizičnih vozila i protubalističkom zaštitom [5].

3. TERORIZAM

3.1 Definicija terorizma i organizacija terorističkih skupina

Terorizam je od 20. stoljeća konstantna prijetnja svjetskoj sigurnosti, uglavnom od strane manjinskih skupina nezadovoljnih postojećim stanjem u pojedinoj državi. Terorizam je definiran kao politički motiviran kriminal s ciljem da modificira ponašanje određene publike [6].

UN je 2005. godine dao definiciju terorizma kao namjeru da se prouzroči smrt civilima sa ciljem zastrašivanja populacije ili uvjeravanjem države ili međunarodne organizacije da nešto učini ili ne učini [7].

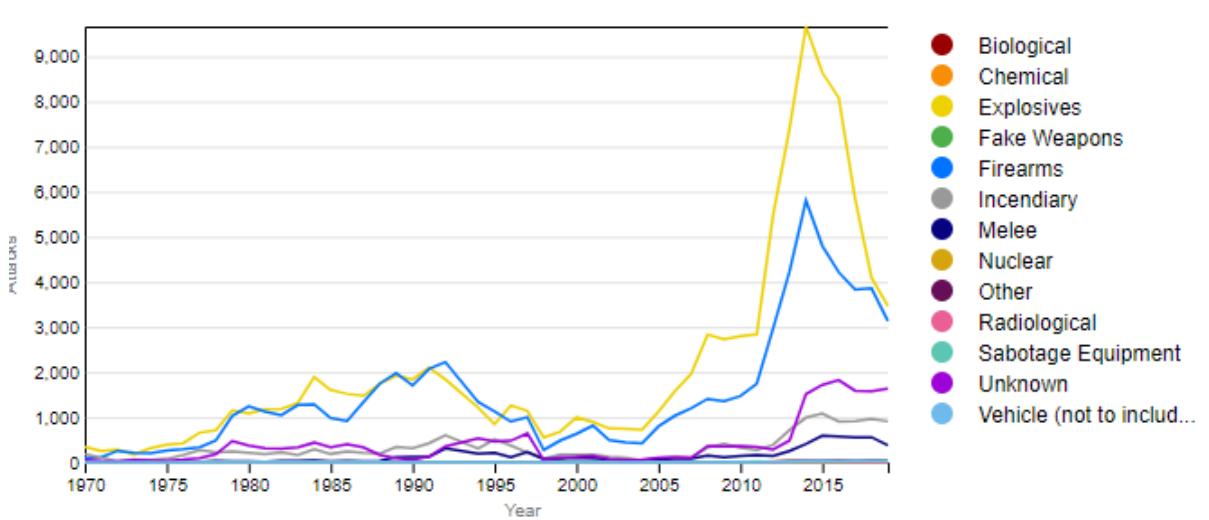
FBI dijeli terorizam na domaći i strani. Strani terorizam su nasilne, kriminalne radnje počinjene od strane pojedinaca ili grupa povezanih sa stranim terorističkim organizacija i državama. Domaći terorizam su nasilne, kriminalne radnje počinjene od strane pojedinaca ili grupa radi ideoloških ciljeva koji potječu od domaćih utjecaja [8].

Europska unija smatra terorizam neopravdano uvjeravanje države ili međunarodne organizacije da učini ili ne učini nešto. Također smatra terorizam činom uništavanja ili destabiliziranja osnovnih političkih, ustavnih, ekonomskih ili socijalnih vrijednosti neke države ili međunarodne organizacije [4]

Vlada Republike Hrvatske smatra terorizam osmišljenom, sustavnom, namjernom upotrebom nasilja, ili prijetnje nasiljem, protiv ljudi ili materijalnih dobara, kao sredstvo za izazivanje i iskorištavanje straha, unutar neke etničke ili vjerske zajednice, javnosti, države ili cijele međunarodne zajednice, s ciljem ostvarivanja političkih, vjerskih, ideoloških ili društveno motiviranih promjena [9].

Terorizam nije ideologija, nego strategija kojom se koriste određeni pojedinci, grupe ili čak države i najčešće koriste nekonvencionalne oblike napada koji su u većini slučajeva usmjereni na nenaoružane civilne žrtve [6].

Terorizam se služi nasiljem radi postizanja vlastitih ciljeva, te je stoga klasificiran kao neprihvatljiv s političkog i moralnog aspekta. Marić (2012.) iznosi definiciju terorizma kao namjerno i sustavno ubijanje, sakaćenje i ugrožavanje nevinih kako bi se u njih utjeralo strah radi neke političke svrhe. Karakter terorizma se kroz povijest mijenjao, nekada je to bila borba za oslobođenje naroda, teritorija, borba za vjersku slobodu, rat i borba za svrgavanje nekog poretka. Prvim teroristima se smatraju Zeloti, koji su za vrijeme rimskog carstva djelovali na području tadašnje Judeje s ciljem oslobođenja Židova od rimske vlasti [10].

[27]Slika 1: Učestalost terorističkih napada po metodama

Izvor:

https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?chart=attack&casualties_type=&casualties_max=

Pristupio: 15.12.2021.

Teroristi se u svom djelovanju služe raznim metodama, a najčešće su bombaški napadi (slika 1), otmice, atentati, i uzimanje taoca. Od ovih metoda je najučestalija metoda bombaških napada jer najsnažnije odjekuje i izaziva najveće ljudske žrtve i materijalna

razaranja. Šakić (1996.) navela je dvije vrste terorizma: terrorism from below ili terorizam grupa i terrorism from above ili terorizam država što znače da pojedine države podržavaju određene terorističke grupe u cilju da destabiliziraju režim neke druge države. Weinberg i Davis dijele terorizam na domaći i međunarodni. Kod domaćeg terorizma počinitelji i žrtve su iz iste države, dok kod međunarodnog terorizma teroristi iz jedne države djeluju u drugoj državi. Prema Weinbergu i Davisu ciljevi suvremenog terorizma su revolucionarni, nacionalno separatistički i reakcionarni. Revolucionarni terorizam se zalaže za promjene u raspodjeli dobara, statusa i moći u državi i najviše ga nalazimo u Latinskoj Americi gdje djeluju lijevo orijentirane terorističke skupine. Nacionalno separatističke terorističke skupine traže ili samostalnost jednog dijela teritorija unutar države ili njegovo odcjepljenje i pripajanje drugoj državi. Najpoznatije nacionalno separatističke terorističke skupine su baskijska ETA koja traži samostalnost Baskije od Španjolske, irska IRA koja traži pripojenje Sjeverne Irske Irskoj i palestinski PLO koji traži samostalnost Palestine od Izraela [6].

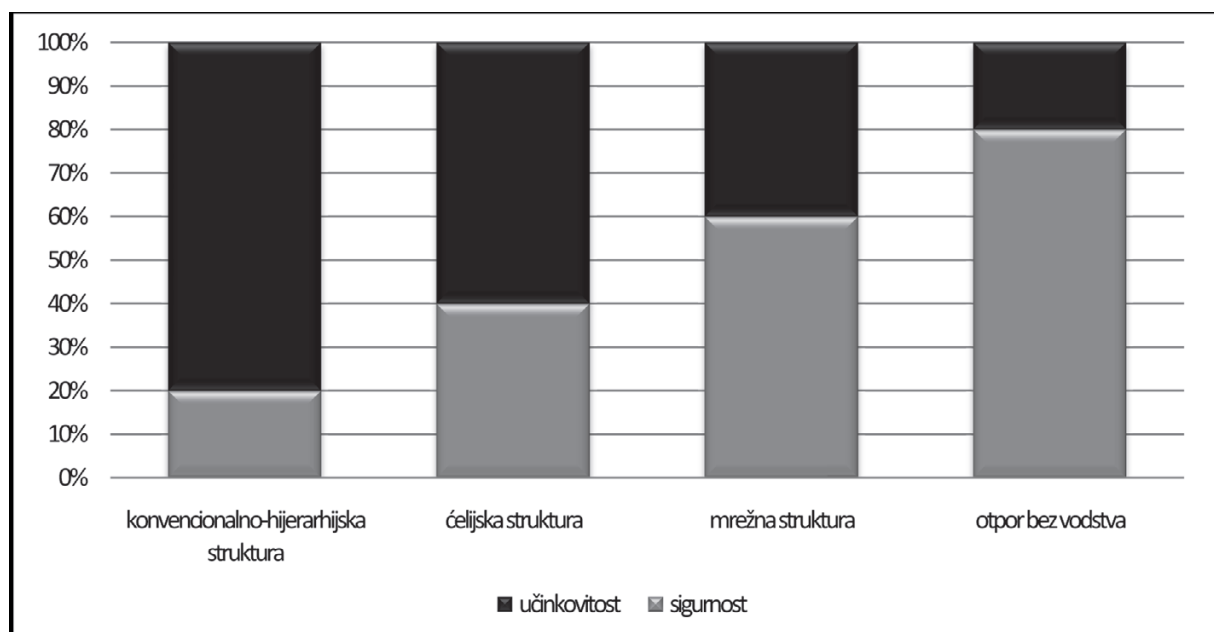
Postoje i reakcionarne terorističke skupine poput Ku Klux Klana koji traže povratak na staro stanje, u njihovom slučaju povratak na robovlasništvo u južnim državama SAD-a i nadmoć bijelaca u odnosu na Afroamerikance. [11].

Osim gore navedenih skupinama u novije vrijeme, pogotovo nakon 11. rujna postale su poznate islamističke terorističke skupine koje spadaju u vjerske terorističke skupine. Najpoznatije islamističke terorističke skupine su Al-Quaida i Islamska država.

3.1.1 Organizacijske strukture terorističkih skupina

Ključnu ulogu u organizaciji terorističkih skupina imaju pojmovi mreža i hijerarhija te njihov suživot unutar jedne organizacije.

Glavna osobina mreže je njena ne hijerarhijska priroda i praktički obezglavljenost, dok u svim velikim organizacijama nalazimo bar malo hijerarhije. Hijerarhija je strogo određen lanac zapovijedanja koji nije izražen u mrežnim strukturama jer svaka mreža ima određenu autonomiju. Kod terorističkih skupina postoje četiri strukture, svaka s različitim razinama sigurnosti i učinkovitosti. To su konvencionalno-hijerarhijska struktura, mrežna struktura, ćelijska struktura i otpor bez vodstva. Na slici 2 vidimo da konvencionalno-hijerarhijska struktura ima najveću učinkovitost, ali je najnesigurnija. S druge strane otpor bez vodstva ima najveću sigurnost, ali je najneučinkovitiji (Slika 2). Ćelijska struktura i mrežna struktura imaju relativno ujednačen odnos učinkovitosti i sigurnosti, s time da je ćelijska struktura učinkovitija, dok je mrežna struktura sigurnija (Slika 2). Određene terorističke skupine imaju nejasne granice struktura te ih je nemoguće smjestiti u samo jednu strukturu [12].

[28]Slika 2: učinkovitost i sigurnost organizacijskih struktura terorističkih organizacija

Izvor: [11]

3.2 Povijest terorizma i suvremeni terorizam

3.2.1. Povijest terorizma

Počeci terorizma sežu do davnih, biblijskih vremena. Prvi poznati teroristi bili su Zeloti koji su operirali na Bliskom istoku. To su bili židovski nacionalisti koji su se suprotstavljali rimskoj upravi Judeje i pojavili su se u šestoj godini prvog stoljeća. Ubijali su Rimljane i Židove koji su priznavali rimsku vlast, te su u pustinjama i brdima ratovali gerilski. Kroz stoljeća su teroristi djelovali na politiku nastojeći svojim djelovanjem svrgnuti vlast i uspostaviti svoj poredak. U 11. stoljeću u Iranu su se pojavili Hashashini koji su djelovali narednih 200 godina. Osim što su proizvodili i koristili hašiš bili su profesionalni ubojice. Službenu politiku su diktirali ubojstvima i atentatima. Za njih je svojstveno da su se samožrtvovali i na neki način su uveli mučeništvo. Najdugovječnija teroristička skupina bile su indijske thuge⁶ koje su postojale skoro sedam stoljeća, a možda i više. Oni su svoje žrtve žrtvovali božici Kali, a eliminirali su ih Britanci krajem 19. stoljeća. Riječ terorizam je prvi put upotrijebljena za vrijeme Francuske građanske revolucije kad jakobinci uvode strahovladu u Francuskoj. 1793. godine jakobinci su pod vodstvom Roberspierra uveli diktaturu terora i tako prozvali teror kao državno sredstvo moći i ideološki ga opravdali. Jakobinci su koristili terorizam da bi vlast manjine nametnuli većini. Možemo reći da moderni terorizam počinje francuskom revolucijom jer je do tada bio uglavnom religijski terorizam [10].

3.2.2. Moderni terorizam

Riječ terorizam prvi se put pojavio za vrijeme francuske revolucije, a kasnije se koristila za vrijeme boljševičke vlasti u SSSR-u, te fašizma u Italiji i Njemačkoj. U tim slučajevima terorizam je

⁶ Indijske thuge ili nasilnici su nastali u 13 stoljeću. Bavili su se pljačkanjem i ubijanjem putnika na cestama. Štovali su hinduističku boginju uništenja Kali, te su joj prinosili žrtve.

označavao nasilnu vladavinu. U suvremenim tumačenjima riječ terorizam je uglavnom povezana sa nedržavnim i protudržavnim djelovanjem manjinskih skupina. Terorizam je tijekom hladnog rata bio predvidiv i racionalan i igrao je prema jasno postavljenim pravilima i njegovi ciljevi su bili čisto politički. Današnji terorizam je razularen i iracionalan. Moderne terorističke skupine bez točno određenog teritorija su prilagođenije modernom svijetu čemu pogoduje i pristup internetu koji im omogućuje nesmetanu komunikaciju diljem svijeta. U starome svijetu teroristička prijetnja je bila troma, spora, objašnjiva i djelomično predvidljiva dok je suvremeni terorizam brutalan, neuhvatljiv i iracionalan [13].

4. TERORIZAM I SPORTSKI DOGAĐAJI

4.1. Nastanak sporta

Početak sportskih događaja seže još iz antičkog doba. U antičkoj Grčkoj održavale su se antičke olimpijske igre iz kojih su nastale moderne olimpijske igre. Prvi put su se održale na Peloponezu, nezna se točno kada, pretpostavka je prije oko 3000 godina, a prvi put se spominju 776. godine prije Krista. Održavale su se svake četiri godine u mjestu Olympiji po kojem su dobile i ime. Cilj igara je bio povezivanje i ujedinjavanje grčkog naroda koji je živio u gradovima državama koje su stalno bile u ratu. Igre koje su se održavale u Olympiji dovele su do stvaranja panhelenskih igara koje su ujedinile grčki svijet. Za vrijeme četvrtih panhelenskih igara objavljen je sveti mir u kojem su se svi ratovi između gradova država obustavili u korist održavanja igara. Panhelenske igre su obuhvaćale olimpijske igre, pitijske igre koje su se održavale u Delphiju, nemejske igre i isthmuske igre. Isthmuske igre su se održavale u čast boga Posejdona i bile su prvenstveno fokusirane na borilačke sportove. Pitijske igre su se održavale u čast Apolonove pobjede nad zmijom. Nemejske igre su se održavale u čast pobjede Herkulesa nad nemejskim lavom [14]

4.2. Povijest nasilja na sportskim događajima

Povijest nasilja na sportskim događajima seže još u antičko doba. 59. godine u Pompejima prilikom gladijatorskih igara gledatelji iz Nucerije i Pompeja započeli su svađu uvredama koja se nastavila bacanjem kamenja i završila oružanim sukobom. Velik broj ljudi je poginuo i bio ranjen, te su Pompeji dobili desetogodišnju zabranu održavanja sportskih natjecanja. U velikom cirkusu u Rimu u više je navrata velik broj ljudi stradao pregažen u gomili. U srednjem vijeku je igra soule bila povodom izljeva strasti, tučnjavama i neredima, te je Crkva zabranila njeno održavanje. 1899. godine je izbio nered u Cappielowu na nogometnoj utakmici između Greenrock Mortona i Port Glasgow Athletic Cluba. Tijekom 20. stoljeća zbog huliganstva na nogometnim utakmicama je poginulo više od 1300 ljudi. Od novijih slučajeva huliganstva na sportskim događajima najpoznatiji je Haysel 1985. godine kada je na utakmici Liverpoola i Juventusa stradala 31 osoba. U Sheffieldu 1989. godine je na nogometnoj utakmici stradalo 96 ljudi, dok su 2001. godine u Johannesburgu poginule 43 osobe u gužvi na ulazu u stadion. Jedan od novijih slučajeva huliganstva u sportu je na nogometnoj utakmici između PSG-a i Galatasaraya u europskom kupu 2001. godine kad je ranjeno 56 osoba [15].

Osim huliganstva na sportskim događajima je velika prijetnja i terorizam. Teroristički napadi na sportskim događajima su opisani u idućem poglavlju.

5. TERORIZAM NA SPORTSKIM DOGAĐAJIMA

5.1. Teroristički napad na Munchen 1972. godine

Jedan od prvih i najznačajnijih napada na sportske objekte dogodio se u Munchenu 1972. godine na ljetnim Olimpijskim igrama. To je ujedno i najznačajniji teroristički napad u novije doba koji je imao sedamdeset žrtava. Jedino je značajniji napad Al-Quaide na WTC 11. rujna 2001. godine. Oba napada imala su ogromni utjecaj na razvoj terorizma i protuterorizma. Izvela ga je organizacija Crni rujan, koja je dio palestinskog PLO-a (Palestinian Liberation Organization), a žrtve su bili izraelski sportaši koji su sudjelovali na ljetnim Olimpijskim igrama [16]. PLO je osnovan u svibnju 1964. godine od strane 422 palestinskih utjecajnih ljudi pod pokroviteljstvom Arapske lige. Imala je cilj za oslobođenje Palestine od Izraelaca u granicama koje je imala dok je bila britanska kolonija. Od 1969. godine PLO je pod kontrolom Fataha, grupe na čijem je čelu Yasser Arafat (slika 3), koji je tada imao status palestinskog nacionalnog heroja[17]

U nastavku će se detaljno analizirati napad u Munchenu kao i organizaciju Crni rujan te stanje na Bliskom istoku uoči osnivanja Crnog rujna.

[29]Slika 3 Yasser Arafat vođa Fataha

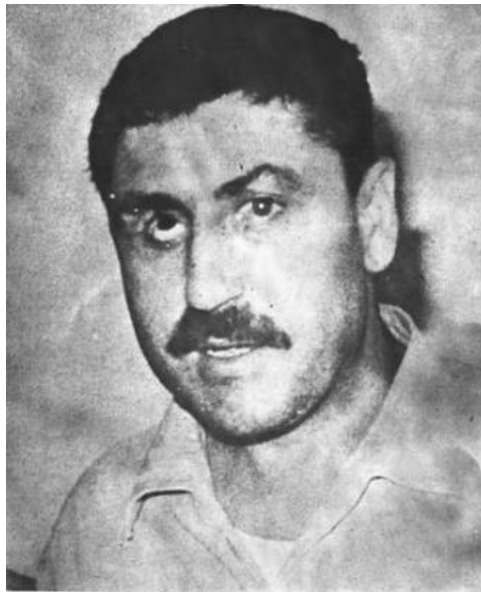
Izvor: <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=3496>

Pristupio: 23.8.2021.

5.1.1. Nastanak Crnog rujna i stanje na Bliskom istoku u vrijeme njegova stvaranja

Crni rujn je nastao 1971. godine kao odgovor PLO-a za poraz Palestinaca u sukobu s jordanskom vojskom u rujnu 1970. godine. U nastavku će biti opisan događaj koji je prethodio njegovom osnivanju. 6. rujna 1970. godine PFLP (Popular front for the liberation of Palestine) je oteo tri strana zrakoplova, dva američka i jedan švicarski. Jedan američki su odveli u Egipat dok su druga dva sletjela na nekorištenu pistu u Jordanu. Jordanski kralj Hussein je smatrao kako otmice zrakoplova ugrožavaju njegov autoritet i vlast te da bi one mogle potaknuti revoluciju koja bi ga svrgnula s trona. Zbog toga je poslao jordanske tenkove da okruže pistu na kojoj su bili oteti zrakoplovi, ali je nekim časnicima naredio da umarširaju u Amman kako bi se obračunali s PLO-om. U tom trenutku kaosa i krvoprolića, Arafat je odlučio pustiti da situacija eskalira tražeći vladu nacionalnog jedinstva i dajući potporu PFLP-u kao dijelu njegovih snaga. Nakon toga kralj Hussein je odlučio reagirati. Proglasio je vojno stanje i naredio palestinskim borcima

da napuste jordanske gradove. Arafat je pozvao svoje snage da budu spremne za napad i rušenje jordanske vlasti . Kad je kralj Hussein vidio da se Arafat ne drži svojih obećanja i da se neće miješati u vlast zemlje domaćina, organizirao je napade koji su imali cilj potisnuti PLO iz Jordana. Palestinci su te napade nazvali Crni rujn. Nakon što je potisnut iz Jordana PLO se nastanio u Libanonu što smo opisali ranije. Arafat je 1971. godine osnovao internacionalnu terorističku skupinu koju je nazvao Crni rujn po palestinskom porazu u rujnu 1970. godine od strane Jordana. Na čelo Crnog rujna postavljen je Abu Iyad (Slika 4), a sam Crni rujn je bio sastavljen od Fatahovog obaviještajnog osoblja i koristio je Fatahove objekte i resurse [17].

[30]Slika 4: Abu Iyad čelni čovjek Crnog rujna

Izvor: https://en.wikipedia.org/wiki/Abu_Ali_Iyad

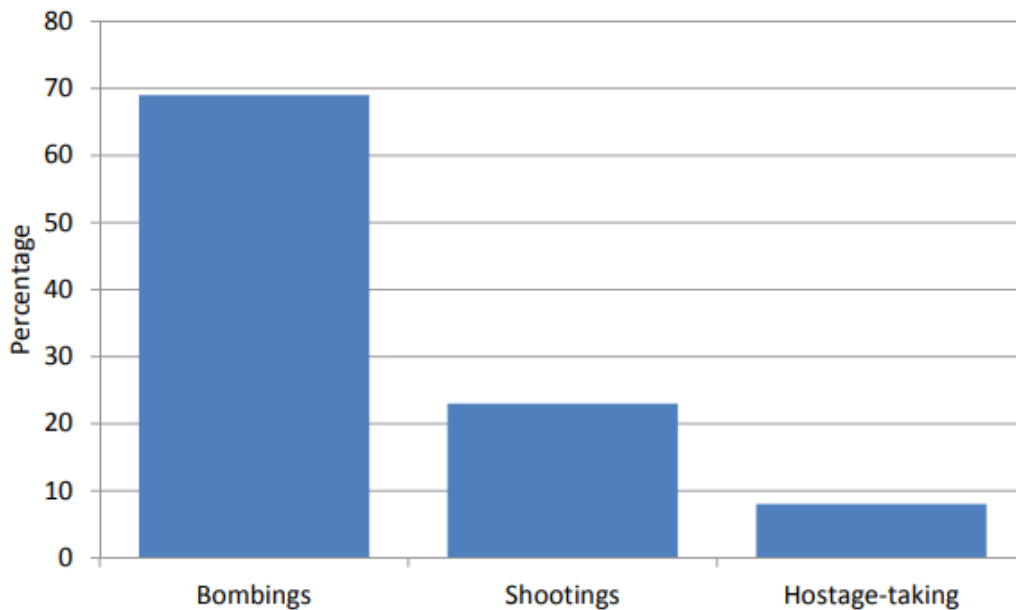
Pristupio: 24.8.2021.

5.1.2. Napad na ljetnim olimpijskim igrama u Munchenu 1972. godine

Definitivno najpoznatiji napad na sportske objekte koji je promijenio percepciju svjetske populacije na terorizam je napad Crnog rujna

na ljetnim olimpijskim igrama u Munchenu, u tadašnjoj Zapadnoj Njemačkoj 1972. godine. Pripreme za sam napad su izvršene praktički u zadnji tren. Crni rujan se za napad odlučio na sastanku u Rimu 15. srpnja 1972. godine, samo šest tjedana prije otvorenja ljetnih olimpijskih igara u Munchenu. U pripremama i egzekuciji napada je sudjelovalo između 40 i 100 članova Crnog rujna i Fataha. Iako tada tek mlada organizacija, Crni rujan je bio iskusna i sredstvima dobro potkovana frakcija PLO-a koja je 1972. godine do Munchena imala već tri uspješna napada u Zapadnoj Njemačkoj. Crni rujan se do Munchena mogao pohvaliti velikom efikasnošću jer većina njihovih napada, osim onoga kad su oteli zrakoplov Sabena koji je putovao od Bruxellesa do Tel-Aviva, su izvršena bez da su počinitelji uhićeni ili ubijeni na licu mjesta [16].

Teroristička organizacija Crni rujan se u svojim napadima koristila raznim metodama od kojih je najčešća metoda bila postavljanje bombi, zatim oružani napadi i atentati, a tek na trećem mjestu se nalazila metoda uzimanja taoca (slika 5). Prema tome možemo reći da je napad u Munchenu atipičan što se tiče dotadašnjeg djelovanja Crnog rujna. Na slici 5 vidimo da na postavljanja bombi otpada nešto manje od 70 posto od ukupnih napada Crnog rujna do 1972. godine (Slika 5). Na oružane napade ili atentate je otpadalo nešto više od 20 posto, dok je Crni rujan uzimao taoce u nešto manje od 10 posto ukupnih svojih napada (Slika 5)

[31]Slika 5: postotak vrste operacija crnog rujna prije Municha

Izvor: [15]

Crni rujan je bio dio velike organizacijske skupine PLO koju je financirao i podupirao Fataha. Operacije Crnog rujna su organizirane od strane raznih frakcija koje su se međusobno takmičile i to konstruktivno rivalstvo, između raznih skupina unutar Fataha, dovelo je do uspjeha operacija koje su bile planirane. Fatah je imao između 10 000 i 15 000 aktivnih članova te je budio simpatije u širokoj populaciji arapskog svijeta. Dobra organizacija unutar Fataha omogućila je brzo i kvalitetno regrutiranje operativaca koji su imali kvalifikacije potrebne za napad u Munchenu, a to su borbena sposobnost, njemački jezik i iskustvo življenja u Zapadnoj Njemačkoj. Trošak napada na Munchen nije bio velik, svega 15 000 američkih dolara, što danas vrijedi oko 90 000 američkih dolara. To je za male i mlade terorističke grupe poput Crnog rujna bila velika cifra, ali nije bilo problema u nabavci potrebnih resursa jer je njihov financijer Fatah bio dobro opskrbljen svim potrebnim sredstvima. Crni rujan je bila dobro utrenirana organizacija po standardu većine terorističkih skupina, njihovi operativci su se obučavali u dobro opremljenim trening kampovima

u Libiji i Libanonu. Osim trening kampova, Crni rujna također je imao sigurne baze u Libanonu, Libiji, Egiptu, Alžiru, Siriji i nešto malo u Iraku. U tim bazama teroristi Crnog rujna su se odmarali, trenirali, pripremali i organizirali svoje operacije. Skupina koja je izabrana za napad u Munchenu bila je stacionirana u sigurnoj bazi u Libanonu, odakle je prebačena na obuku u trening kamp u Libiji. Glavni čovjek Crnog rujna, Abu Iyad bio je jedan od vodećih ljudi u Fatahu, po nekim izvorima odmah iza Yassera Arafata. Sam Arafat nije sudjelovao u organizaciji napada na Munchen, ali je imao njegov blagoslov. U organizaciji operacija Crnog rujna, Abu Iyad se okružio ljudima koji su unutar Fataha bili njegovi podređeni, poput svog velikog zagovornika Abu Daouda koji je u organizaciji napada na Munchen bio odmah iza njega. Abu Iyad i Abu Daoud su se šest tjedana prije početka Olimpijskih igara našli u kafiću u Rimu i tamo je začeta ideja o napadu na Munchen. Uz Abu Daouda na sastanku je bio i Fakhri al Umari, koji je također bio visoko rangirani fatahovac i koji je zajedno s Abu Daoudom prošao posebni trening za obavještajca u Kairu 1969. godine. Abu Iyad je isprva bio skeptičan u vezi napada na Munchen, ali su ga Abu Daoud i Fakhri al Umari uvjerali da je to dobra ideja. Navodno je razlog što su baš izabrane Olimpijske igre u Munchenu za napad na Izraelce bio taj što je međunarodni olimpijski odbor odbio dva zahtjeva palestinskim sportašima da nastupe u Munchenu. Kasnije je međunarodni olimpijski odbor demantirao tvrdnju da su ikakvi zahtjevi za nastup poslani od palestinskih sportaša. Atmosfera na Olimpijskim igrama u Munichu bila je topla i prijateljska, osiguranje jako slabo jer je Zapadna Njemačka svojim gostoprimstvom željela izbrisati ružne scene Drugog svjetskog rata [16].

Vlasti su za osiguranje olimpijskih igara potrošili manje od 2 milijuna dolara i zaštitari su bili nenaoružani [18].

Neki teroristi uključeni u napad čak su uspjeli naći poslove u olimpijskom selu, što im je olakšavalo planiranje napada. Kad je napad izveden, Olimpijske igre su bile debelo u drugom tjednu

održavanja. Napad se odvio rano ujutro u noći 5. rujna 1972. godine [16].

Navečer 4. rujna izraelski sportaši imali su slobodnu večer i uživali su u kazališnoj predstavi. 5. rujna u 4 i 30 ujutro u noći, dok su izraelski sportaši spavali, osam pripadnika Crnog rujna ušuljalo se u olimpijsko selo pretvarajući se da su pijani sportaši koji se vraćaju sa zabave. U torbama su nosili puške AK-47, (kalašnjikove) i granate (slika 6) te su imali pomoć od kanadskih sportaša koji ništa nisu sumnjali i koji su se također pokušali ušuljati u selo nakon izlaska. Nakon što su se ušuljali u selo teroristi su ukrali ključeve od dva apartmana u kojima su obitavali izraelski sportaši [17].

Na prepad su ušli u izraelske apartmane, odmah ubili dvojicu sportaša, a ostalu devetoricu uzeli su kao taoce [16].

Kad su teroristi Crnog rujna ušli u apartman dočekali su ih hrvački sudac Yossef Gutfreund i hrvački trener Moshe Weinberg koji je upucan u sukobu sa teroristom i pod prijetnjom oružja prisiljen da vodi teroriste prema drugom apartmanu. Weinberg se kasnije opet sukobio sa teroristima, pokušavajući im uzeti oružje, nakon čega je ubijen. Drugi ubijeni Izraelac je bio dizač utega Yossef Romano koji je također pokušao savladati teroriste. Njegovo tijelo su unakazili i bacili na pod apartmana kao upozorenje drugima. Unatoč tim nemilim događajima odlučeno je da se tog dana olimpijske igre nastave.[18].

Ubrzo su počeli pregovori između terorista i njemačkih vlasti koje nisu bile dobro pripremljene za novonastalu krizu [16]

[32]Slika 6: Teroristi Crnog rujna ulaze u apartman izraelskih sportaša

Izvor: <https://www.timesofisrael.com/germany-had-a-tip-off-three-weeks-in-advance-that-palestinians-were-planning-incident-at-munich-olympics-but-failed-to-act-der-spiegel-claims/>

Pristupio: 25.8.2021.

Nakon nekoliko sati pregovora njemačke su vlasti pristale osigurati teroristima i taocima siguran izlaz iz zemlje putničkim zrakoplovom [16].

Teroristi i taoci su helikopterima prevezeni do zračne luke [18].

U zračnoj luci su njemačke vlasti planirale nadvladati teroriste i osloboditi taoce, ali je organizacija bila loša te je na zračnu luku poslano svega pet neiskusnih i nepripremljenih snajperista [16]. 17 pripadnika policije je trebalo biti maskirano u posadu zrakoplova i nadvladati teroriste, ali su oni odlučili napustiti svoje pozicije. Vojska, iako je bila bolje obučena od policije nije poslana u zračnu luku. Vlasti su poslale oklopna vozila koja su trebala pomoći u oslobađanju taoca, ali su poslana prekasno i zapela su u prometu [18].

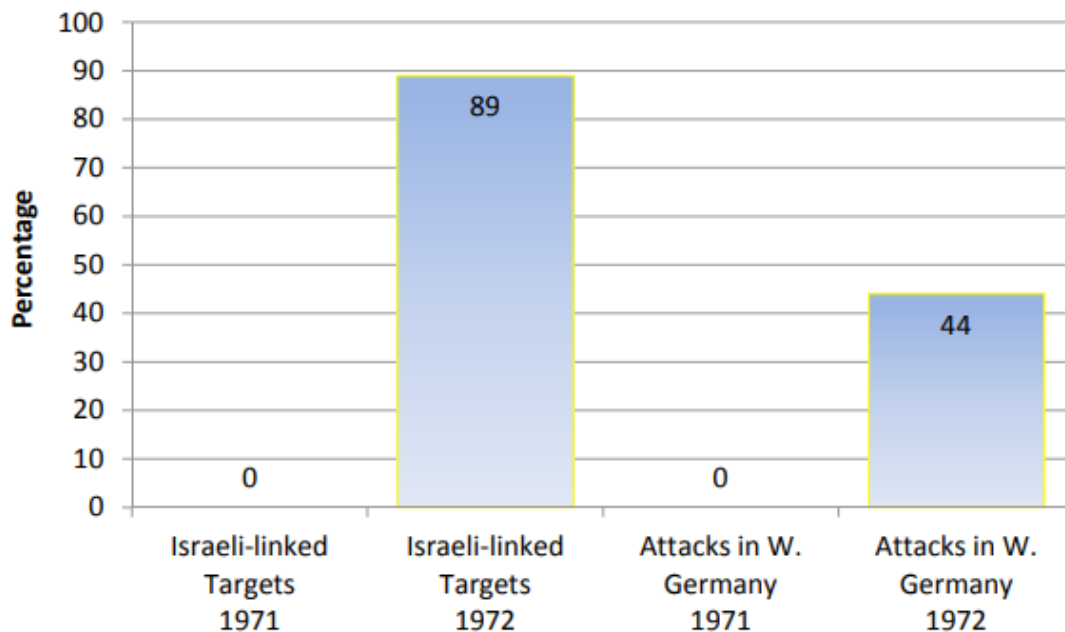
Sve to je rezultiralo debaklom jer je u tri zbujujuća sata ubijeno pet terorista, devet taoca i jedan policijski službenik. Ostala trojica terorista su zarobljena, ali su kasnije pušteni na slobodu kad je Crni rujna tri mjeseca nakon napada oteo zrakoplov Lufthanse [16].

Teroristi Crnog rujna su tražili oslobođenje 234 Palestinca koji su bili zarobljeni u zatvorima u Izraelu, Njemačkoj i drugim zemljama. Izrael je odbio njihove zahtjeve smatrajući to ucjenom najgore vrste nakon koje niti jedan Izraelac nigdje u svijetu neće biti siguran. Njemačkim vlastima je bilo posebno osjetljivo što su žrtve Židovi, pa su teroristima za oslobođenje taoca ponudili ogromnu svotu novca, što su oni po kratkom postupku odbili. Jedini arapski vođa koji je osudio talačku krizu u Munchenu bio je jordanski kralj Hussein koji je napad nazvao gnjusna zločin protiv civilizacije. Teroristi Crnog rujna koji su izvršili napad u Munchenu kasnije su identificirani kao Luttf Afif (Issa), Yusuf Nazzal (Tony), Afif Ahmed Hamid (Paolo), Khalid Jawad (Salah), Ahmed Chic Thaa (Abu Halla), Mohammed Safady (Badran), Adnan Al-Gashey (Denawi) i Jamal Al-Gashey (Samir) [17].

Tragedija u Munchenu se mogla spriječiti jer je bila predviđena od strane njemačkog psihologa i odjela njemačkih vlasti za sigurnost. Prije Olimpijskih igara njemačke vlasti analizirale su 26 sigurnosnih scenarija od kojih je 21. bio palestinski napad na Izraelce na Olimpijskim igrama. Taj scenarij je bio odbijen jer je bio klasificiran kao nerealističan [16].

Iz slike 7 vidimo da je bilo razloga za operaciju jer je Crni rujna u 1972. godini napadao pretežito izraelske mete i skoro polovica napada se odvila u Zapadnoj Njemačkoj. Na slici 7 vidimo da u 1971. godini nije bilo napada na Izraelce od strane Crnog rujna, tada su njihove mete bili uglavnom Jordanci kao odmazda za poraz 1970. godine. Također, tada nije bilo ni napada u Zapadnoj Njemačkoj (Slika 7). U 1972. godini 89 posto napadnutih meta od strane Crnog rujna bilo je povezano s Izraelom, dok se 44 posto svih napada Crnog rujna u 1972. godini odvijalo u Zapadnoj Njemačkoj (Slika 7).

No unatoč ovim brojkama osiguranje na Olimpijskim igrama u Munchenu nije bilo na razini pa se dogodila tragedija koja se mogla izbjeći.

[33]Slika 7: mete crnog rujna u 1971 i 1972 godini. Na slici vidimo da se Crni rujn u 1972. godini orijentirao na Izraelce i Zapadnu Njemačku

Izvor: [15]

Nakon terorističkog napada na Munchen slijedila je osveta izraelskih vlasti prema organizatorima napada. Izraelske vlasti su odobrile ubojstvo svakog direktno ili indirektno povezanog sa masakrom u Munchenu. Odred za ubojstva je regrutiran iz redova Mossada i imao je podršku specijalnih postrojbi izraelskih obrambenih snaga. Oni su godinama pratili i ubijali sve osumnjičene za organizaciju napada u Munchenu. Osumnjičeni za masakr u Munchenu koji su ubijeni od strane Mossada bili su Wael Zwaiter, Mahmoud Hamshari, Basil al-Kubaisi, Hussein Abad al-Chir, Zaid Muchassi, Mohammed Boudia, Muhammad Youssef Al-Najjar, Kamal Adwan i Kamal Nasser [19].

5.2. Teroristički napadi na ostalim olimpijskim igrama

Zbog onoga što predstavljaju široj populaciji i zbog velike gledanosti i medijske pompe Olimpijske igre su idealna meta za terorističke napade. Kod Olimpijskih igara kao i kod drugih sportskih događaja prisutna je politizacija samog događaja [20]. Teroristički napad u Munchenu 1972. snažno je odjeknuo, baš kao što su teroristi i planirali, jer mu je svjedočilo kroz televizijske prijenose više od 800 milijuna ljudi u oko 100 država [16].

Nakon napada u Munchenu, na sljedećim Olimpijskim igrama u Montrealu 1976. godine, osiguranje je bilo na daleko višoj razini nego na kobnoj olimpijadi u Munchenu, te je osiguranje na toj olimpijadi poslužilo kao primjer za sve druge olimpijade. Na toj olimpijadi nije bilo terorističkih napada, ali su se oni događali na olimpijadama nakon nje, direktno ili indirektno [21].

Iz godine u godinu osiguranje na olimpijadi, pogotovo nakon 11. rujna, bilo je sve bolje i bolje. Osiguranje na Olimpijskim igrama u Ateni 2004. godine opisano je kao najveća sigurnosna akcija nakon što je Aleksandar Veliki krenuo na pohod u Perziju, dok je osiguranje na Olimpijskim igrama u Pekingu opisano kao najveća sigurnosna operacija u razdoblju mira [20].

Unatoč tome i na jednoj i na drugoj olimpijadi dogodili su se incidenti s terorističkim napadima, u Grčkoj prije olimpijade⁷, u Pekingu za vrijeme olimpijade⁸ koji su opisani kasnije u poglavljima posvećenim njima.

⁷ Prvi napad prije olimpijade u Ateni je bio postavljanje bombi na automobile grčke vlade. Drugi se dogodio točno 100 dana prije početka olimpijade. U njemu su eksplodirale tri bombe ispred policijske postaje u južnom atenskom predgrađu Kalithee. Žrtava nije bilo, samo je jedan policajac lakše ranjen, a policijska postaja je teže oštećena. Eksplozije su bile najavljene telefonskim pozivom atenskim novinskim kućama bez objašnjenja motiva i bez preuzimanja odgovornosti. Grčka policija vjeruje da se ne radi o međunarodnom terorizmu nego o lokalnim terorističkim skupinama.

⁸ Za vrijeme olimpijade u Pekingu naoružani napadač je ubio američkog biznismena, oca američke olimpijske odbojkašice. Napadač je bio 47 godišnji usamljenik Tang Yongming. Napad se odvio na pekinškoj poznatoj turističkoj atrakciji Drum Toweru. Osim ubijenog Amerikanca Todda Bacmana, žrtve su također bile njegova žena Elisabeth Bachman i turistički vodič koji su prevezeni u bolnicu sa ubodnim ranama ali su preživjeli. Nakon što je izvršio napad Yongming je izvršio samoubojstvo bacivši se s tornja.

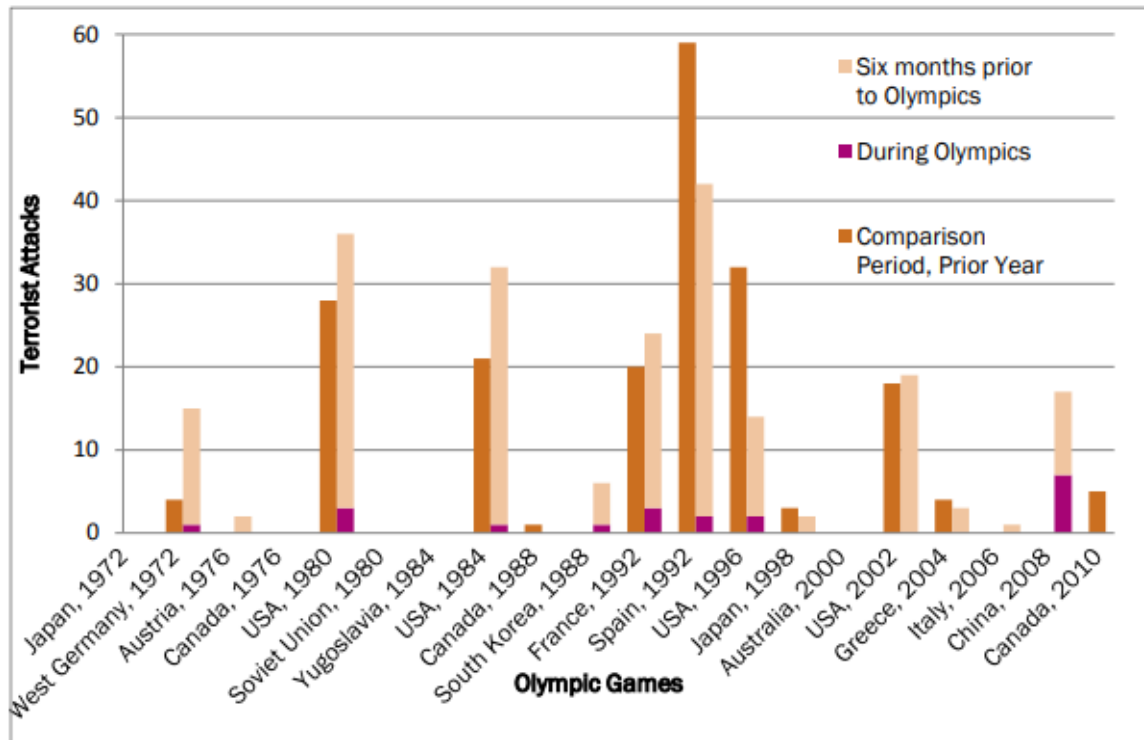
Osim na Olimpijskim igrama, teroristički napadi vezani za olimpijadu događali su se i prije Olimpijskih igara [22].

Tako su u Barceloni prije Olimpijskih igara 1992. godine baskijska separatistička teroristička skupina Euzkadi Ta Askatasuna, poznatija kao ETA i marksistička teroristička skupina Grupo de Resistencia Antifascista Primo October, poznatija kao GRAPO, izvele dva nevezana bombaška napada koja su prošla bez žrtava [21].

Prvi od napada, koji je izvršila ETA, dogodio se u hotelu u blizini olimpijskog sela dva mjeseca prije Olimpijskih igara u Barceloni 1992. godine. Drugi napad vezan za Olimpijske igre u Barceloni izveo je GRAPO, kad je ta marksistička teroristička skupina postavila bombu na plinovod u Kataloniji dan prije same ceremonije otvaranja Olimpijskih igara [20].

Na slici 8 vidimo terorističke napade u zemljama domaćina Olimpijskih igara prije i za vrijeme Olimpijskih igara. Prikazani su napadi od zimskih Olimpijskih igara u Japanu 1972. godine do zimskih Olimpijskih igara u Kanadi 2010. godine. Teroristički napadi su se odvijali u svim zemljama domaćinima, osim Kanade 1976. godine, Sovjetskog saveza 1980. godine, Jugoslavije 1984. godine i Australije 2000. godine. Po ovom grafikonu najviše terorističkih napada se događalo u periodu od šest mjeseci prije Olimpijskih igara, osim u Španjolskoj 1992. godine i Sjedinjenim Američkim Državama 1996. godine kad je najviše terorističkih napada bilo u godini prije održavanja Olimpijskih igara. Na grafikonu na slici 8 vidimo da su se teroristički napadi za vrijeme Olimpijskih igara događali u Zapadnoj Njemačkoj 1972. godine, Sjedinjenim Američkim Državama 1980., 1984., i 1996. godine, Francuskoj 1992. godine, Španjolskoj 1992. godine i Kini 2008. godine. Od tih napada, fatalni napadi direktno vezani za Olimpijske igre bili su u Zapadnoj Njemačkoj 1972. godine (München), Sjedinjenim Američkim Državama 1996. godine (Atlanta) i Kini 2008. godine (Peking) [22].

Najviše terorističkih napada za vrijeme Olimpijskih igara dogodilo se u Pekingu (Slika 8).

[35]Slika 8: Teroristički napadi u zemljama domaćina olimpijskih igara. Blijedo žuto prikazuju napade 6 mjeseci prije igara, narančasto prikazuje napade godinu prije olimpijskih igara dok ljubičasto prikazuje napade za vrijeme olimpijade

Izvor: [21]

U nastavku će biti opisani teroristički napadi na Olimpijskim igrama u Pekingu i Atlanti, pratit ćemo događanja oko Olimpijskih igara u Londonu 2012. godine i u Sočiju 2014. godine, te ćemo opisati sigurnosno stanje na najsigurnijim Olimpijskim igrama u povijesti dotad, onim u Ateni 2004. godine.

5.2.1. Atlanta 1996. godine

Sljedeći smrtonosni teroristički napad na Olimpijskim igrama nakon Munchena 1972. godine zbio se u Atlanti 1996. godine. Napad se dogodio na koncertu u Centennial parku unutar olimpijskog sela (Slika 9).

[36]Slika 9: Eksplozija bombe u olimpijskom selu u Atlanti

Izvor: https://en.wikipedia.org/wiki/Centennial_Olympic_Park_bombing

Pristupio: 26.8.2021.

27. srpnja 1996. godine u olimpijskom selu, na mjestu gdje se gomila okupila na koncertu, postavljena je bomba u obliku cijevi napunjene vijcima i čavlima (tzv. cijevna bomba, engl. pipe bomb). U eksploziji bombe je stradala jedna osoba direktno od eksplozije, dok je kameraman koji je snimao događaj umro od posljedica srčanog udara . Ozlijeđeno je više od 100 osoba [22].

Za napad je prvo FBI optužio Richarda Jewella, redara koji je upozorio na bombu i evakuirao dio gledatelja. FBI je smatrao da nije mogao znati za bombu ako je nije on sam postavio. Jewell je ubrzo oslobođen krivnje, a vlasti su došle do pravog počinitelja [23].

Za taj napad, kao i za napade na kliniku za pobačaje i klub u kojem su se okupljali homoseksualci optužen je američki ekstremist Ethan Rudolph. Uhićen je 2003. godine, a njegov cilj je bio „borba protiv zla i borba za prava nerođenog djeteta“. Rudolf je smatrao Olimpijske igre zlom i bilo mu je u planu izazvati otkazivanje Olimpijskih igara ili bar posijati strah da se one odvijaju uz prazne stadione i prazne ulice. Također mu je bilo u cilju osramotiti američke vlasti kojima je zamjerao pretjerano trošenje novaca u svrhu organizacije Olimpijskih igara i širenje globalnog socijalizma [20].

5.2.2. Peking 2008. godine

Osiguranje na Olimpijskim igrama u Pekingu 2008. godine tada je označeno kao najveća sigurnosna akcija za vrijeme mira. Osim brojnog ljudstva vojske i policije, (Slika 10) mjere osiguranja su potpomognute i mnogim sigurnosnim kamerama koje ni dan danas nisu demontirane [20].

[37]Slika 10: osiguranje na olimpijskih igrama u Pekingu

Izvor: <https://www.skyscrapercity.com/threads/beijing-national-stadium-80-000.288068/page-112>

Pristupio: 26.8.2021.

Iako su kineske vlasti na osiguranje olimpijskih igara u Pekingu potrošile oko 6,4 milijardi dolara, za te olimpijske igre se veže nekoliko terorističkih napada. Prvo se nekoliko dana prije početka Olimpijskih igara dogodio teroristički napad na pripadnike policijskih snaga u gradu Kashgar u zapadnoj kineskoj provinciji Xinjiang. Dva terorista koja se povezuju s ujgurskim separatistima⁹ dovezla su kombi ispred policijskih snaga i iz njega na njih bacali eksplozivne naprave. Nakon toga su preživjele napali noževima i granatama. U tom napadu ubijeno je 16 pripadnika kineskih policijskih snaga i ozlijeđeno je još njih 16. Nakon toga napada kineske vlasti su se našle na udaru kritika kako preuveličavaju

⁹ Ujguri su turkijska etnička skupina koja živi u Aziji, najviše u Kini u provinciji Xinjing. Po vjeri su sunitski muslimani. Ujgurski separatisti se bore za samostalnost provincije Xinjing od Kine

prijetnju od terorizma kako bi provodili uhićenja i vršili represiju u toj regiji [20].

Za vrijeme samih Olimpijskih igara, 9. kolovoza 2008. godine, ubojica naoružan nožem ubio je američkog poduzetnika i ranio njegovu ženu. S njima je bila njihova kći, bivša olimpijska odbojkašica koja je prošla neozlijeđena. Ubojstvo se dogodilo za vrijeme razgledavanja drevne kineske građevine Drum Towera (slika 11) koja se nalazi tri milje od glavnog olimpijskog stadiona u Pekingu. Napadač Tang Yongming nije imao nikakvih veza s nijednom terorističkom skupinom, motiv njegova napada je nepoznat, te se sumnja da je bio mentalno poremećen. Tang Yongming je nakon napada počinio samoubojstvo skočivši s drugog kata tornja [22]

[38]Slika 11: Drum Tower

Izvor: <https://www.alamy.com/stock-photo/drum-tower.html>

Pristupio: 26.8.2021.

13. kolovoza 2008. godine eksplodirala je bomba u zgradi u Qinhuangdao, ekonomskoj zoni u blizini Pekinga. U eksploziji te bombe poginule su dvije osobe. Malo toga se zna o tom napadu, počinitelj je i dan danas ostao nepoznat [22]

5.2.3. Atena 2004

Za osiguranje na Olimpijskim igrama u Ateni, koje su u to vrijeme označene kao najveća sigurnosna akcija od kada je Aleksandar Veliki pohodio Perziju, potrošeno je oko milijardu dolara. Na olimpijadi je sudjelovalo 10 500 sportaša u 28 sportova a njih je čuvalo desetak tisuća dobro istreniranih članova sigurnosnih snaga. Osim ljudstva, Olimpijske igre u Ateni su osiguravale i sigurnosne kamere, zračna zaštita i osiguranje u lukama, te je čak u osiguranje olimpijskih igara bio uključen i NATO. Takvo masovno osiguranje je uspostavljeno zbog toga što su Olimpijske igre u Ateni bile prve ljetne Olimpijske igre nakon 11. rujna, a i zbog nekoliko terorističkih napada u Grčkoj i Europi ranije te godine. Napadi koji su se dogodili u Grčkoj mogu se povezati s Olimpijskim igrama. Prvi napad je bilo postavljanje bombe na dva automobila grčke vlade. Taj napad se podudara s posjetom Ateni predsjednika međunarodnog olimpijskog odbora. Drugi napad se dogodio točno sto dana prije Olimpijskih igara, kad su u Ateni eksplodirale tri bombe [21].

Bombe su eksplodirale ispred policijske postaje, ali srećom nitko nije bio ozbiljnije ozlijeđen [23].

Nitko nije preuzeo odgovornost za napad, ali je očito da se taj napad može okarakterizirati kao teroristički jer mu je najvjerojatniji cilj bio poslati poruku straha sportašima koji dolaze. Još jedan razlog da se upali alarm za sigurnost na Olimpijskim igrama u Ateni bio je teroristički napad na vlak u Madridu u svibnju 2004. godine. Poginula je 201 osoba i još ih je 1750 ozlijeđeno u napadu za kojeg su odgovornost preuzeli teroristi povezani s Al-Qaidom kao kazna

za španjolski angažman u ratu u Iraku. Nakon tog napada smatralo se da su na olimpijadi ugroženi svi sportaši čije su zemlje sudjelovale u ratu u Iraku. Zbog visoke prijetnje od terorizma špekuliralo se da će se američki olimpijski tim povući s igara, ali to se nije dogodilo i unatoč visokoj prijetnji od terorizma same Olimpijske igre su prošle bez ikakvog incidenta [21].

5.2.4. Napad u Londonu

Dan nakon što je London dobio domaćinstvo za Olimpijske igre 2012. godine u samom gradu su se dogodila četiri samoubilačka teroristička napada koja su pogodila londonsku podzemnu željeznicu. Napadi su se dogodili 7. srpnja 2005. godine i u njima je ubijeno 52 i ranjeno preko 700 ljudi. Napadi su se odvijali u južnom, sjevernom, zapadnom i istočnom dijelu Londona i simbolički su predstavljali četiri zrake kompasa, to jest četiri strane svijeta. Za napad je odgovornost preuzeo ogranak Al-Qaide. Zbog tog napada, Olimpijske igre 2012. godine bile su vrhunski osigurane. Igre je osiguravalo 13 500 vojnika, 30 000 policajaca i 15 000 privatnih zaštitara koji su imali pomoć od MI5, MI6, Interpola i FBI-a [23].

Na osiguranje Olimpijskih i Paraolimpijskih igara u Londonu potrošeno je oko 550 milijuna funti [20].

Olimpijske igre u Londonu prošle su bez ozbiljnijeg incidenta.

5.2.5 Sochi 2014.

U srpnju 2013. godine vođa takozvanog kavkaskog emirata Doku Umarov u videu je najavio da će omesti odražavanje zimskih Olimpijskih igara u Sochiju, u Rusiji. Pozvao je sve muslimanske mudžahedine da ne dopuste održavanje zimskih Olimpijskih igara na ostacima njihovih predaka. Šest mjeseci nakon njegovog videa, frakcija kavkaskog emirata zvana Vilayat Dagestan upozorila je

Rusiju da očekuje terorističke napade na Olimpijskim igrama u Sochiju. Nakon tih prijetnji Rusija je osiguranje Olimpijskih igara u Sochiju shvatila ozbiljno. Za osiguranje angažirano je oko 50 000 pripadnika vojnih i policijskih snaga. Predsjednik organizacije zimskih Olimpijskih igara u Sochiju, Dmitry Chernyshenko, nazvao je te Olimpijske igre najsigurnijim događajem na planetu, dok je bivši novinar Timesa Ishaan Tharoor rekao da su Olimpijske igre u Sochiju bile najmilitiziranije i najanksioznije Olimpijske igre koje on pamti [20].

5.3. Ostali teroristički napadi na sportskim događajima

Sportski događaji čine pogodnu metu za terorističke napade zbog unaprijed određenih termina održavanja, besplatnog i lakog publiciteta, te zbog velikih emocija koje su uključene u sport. Od 1970. godine do 2017. godine izvršena su 234 napada na sportske objekte od strane 61 terorističke organizacije. Skoro 62 posto tih napada je rezultiralo ljudskim žrtvama, ubijeno je 556 ljudi, a ozlijeđeno 2490 [24].

Leško (2018.) nam donosi popis svih tih napada zajedno s imenom terorističke skupine koja je izvela napad, ako je poznata i brojem žrtava:

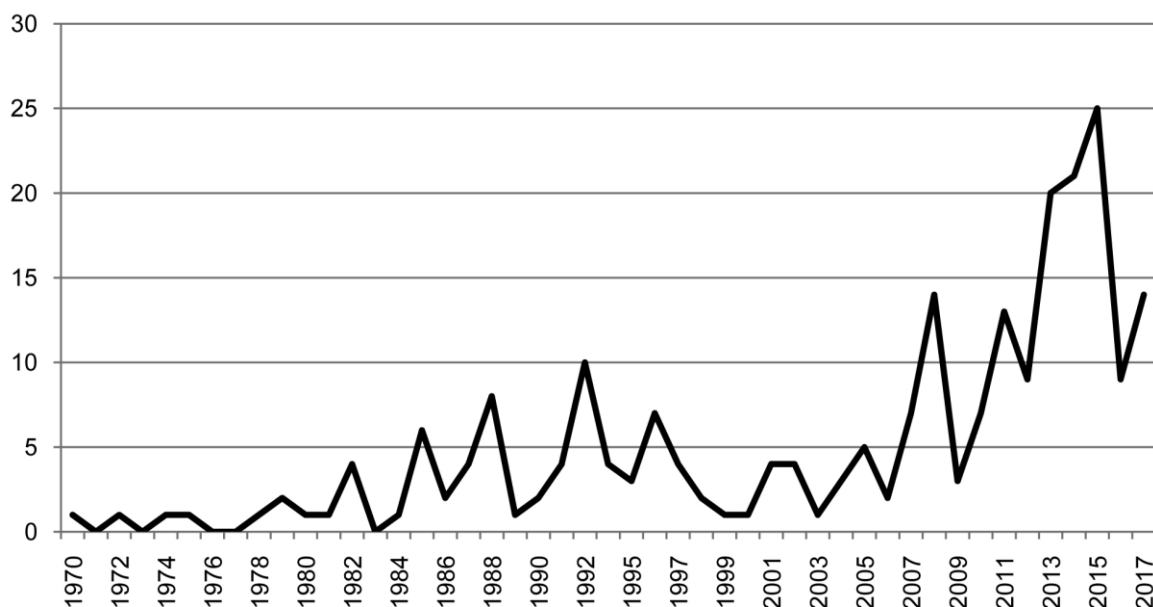
Tablica 1: Najznačajniji napadi na sportske objekte [23]

Datum	Lokacija	Ubijeni	Ozlijeđeni	Odgovornost za napad (izvršitelj)
5. 9. 1972.	München, Zapadna Njemačka	16	N/A	Crni rujan
27. 7. 1996.	Atlanta, SAD	1	110	Army of God (AOG)

1. 4. 2001.	Kurunegala, Šri Lanka	11	150	Nepoznato
3. 1. 2004.	Parang, Filipini	22	70	Nepoznato
10. 5. 2004.	Grozni, Rusija	4	53	Bataljun čečenskih mučenika za izviđanje i sabotaže Riyadus- Salikhin
13. 5. 2010.	Tal Afar, Irak	27	125	Nepoznato
7. 8. 2013.	Karachi, Pakistan	11	24	Nepoznato
14. 11. 2015.	Pariz, Francuska	2	53	Islamska država Iraka i Levanta (ISIL)
25. 3. 2016.	Iskandariyah, Irak	31	60	Islamska država Iraka i Levanta (ISIL)
10. 12. 2016.	Istanbul, Turska	46	165	Oslobodilački orlovi Kurdistana (TAK), Radnička stranka Kurdistana (PKK)

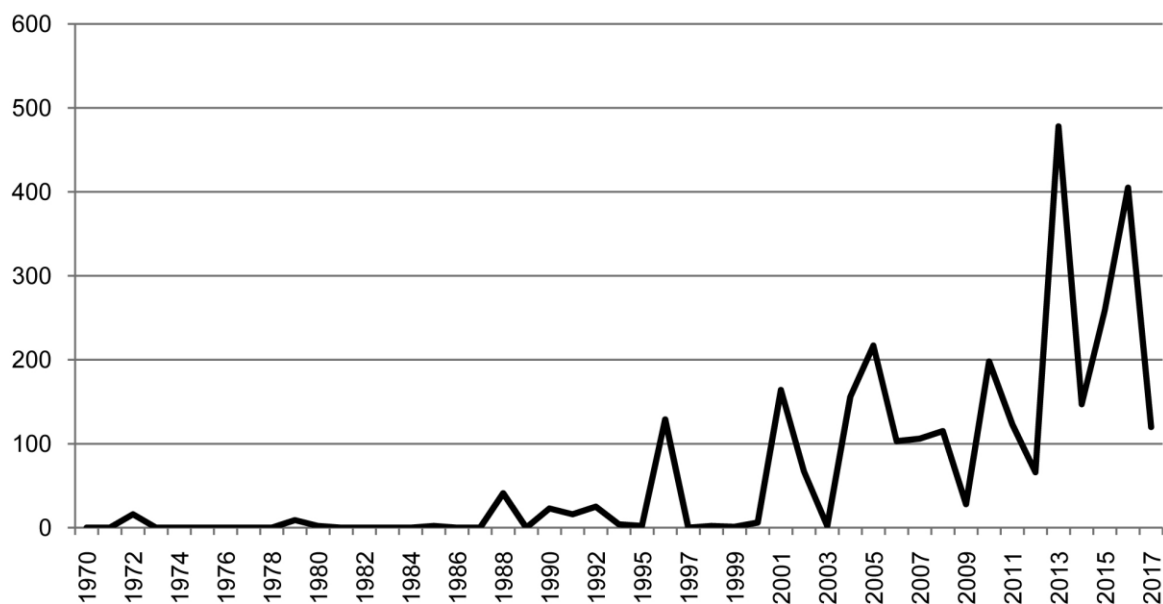
Iz popisa vidimo da se broj terorističkih napada na sportske objekte povećava iz dekade u dekadu. Od 1970. godine do 1979. godine bilo je 7 terorističkih napada na sportske objekte. Prvi se dogodio u Pullmanu u Sjedinjenim Američkim Državama, izveli su ga studenti radikali i nije bilo ni stradalih ni ozlijeđenih. Od 1980. godine do 1989. godine bilo je 28 terorističkih napada na sportske objekte. Najviše su se događali u zemljama Latinske Amerike i Španjolskoj. U Španjolskoj je napade izvodila uglavnom ETA (Madrid, Pamplona)

i drugi baskijski teroristi. U Čileu je napade najviše izvodila Patriotska fronta Manuel Rodriguez. Između 2000. i 2009. godine dogodila su se 44 teroristička napada na sportske objekte. Dosta terorističkih napada u prvoj dekadi 21. stoljeća se dogodio u Aziji, najviše u Iraku i za te se terorističke napade uglavnom ne znaju počinitelji. U popisu vidimo da se osim broja napada povećao i broj stradalih i ozlijeđenih. Osim što su teroristički napadi na sportske objekte postali brojniji, možemo reći da su postali i efikasniji. Porast broja napada i žrtava kroz godine možemo vidjeti i na slikama. Od 2010. godine do 2017 godine dogodilo se skoro jednako terorističkih napada na sportske objekte kao u prethodnih 40 godina, njih čak 111. Najviše se napada dogodilo u Iraku i za te napade se uglavnom ne zna počinitelj, a teroristička skupina koja je najviše napada izvršila u tom razdoblju je Islamska država. Islamska država operirala je uglavnom na Bliskoj istoku, a njen najpoznatiji napad je onaj u Francuskoj na Stade de France 2015. godine koji ćemo opisati kasnije.[24]

[39]Slika 12: Broj terorističkih napada od 1970 do 2017 godine. Okomito je broj napada, a vodoravno godina

Izvor: [23]

[40]Slika 13: Broj žrtava terorističkih napada od 1970 do 2017. Okomito je broj žrtava, a vodoravno godina

Izvor: [23]

Na slikama 12 i 13 vidimo broj terorističkih napada na sportske objekte i broj žrtava u tim objektima od 1970. do 2017. Na slici 12 je vodoravno godina, a okomito broj terorističkih napada na sportske objekte. Na slici 13 je vodoravno godina, a okomito broj žrtava u terorističkim napadima na sportske objekte. Kao i u popisu na slikama vidimo kako se broj napada i broj žrtava povećava kako godine idu. Lako je zaključiti da što je više napada to je više i žrtava. Na slici 12 vidimo da do sredine osamdesetih broj terorističkih napada na sportske objekte nikad nije premašivao 5. Kroz godine su se događale oscilacije u terorističkim napadima na sportske objekte, ali je generalno njihov broj rastao. Najviše napada na sportske objekte bilježimo između 2015. godine i 2017. godine kad je njihov broj dosegnuo 25 i nakon toga se smanjio s

tendencijom daljnjeg rasta nakon tog pada. Najviše žrtava napada je bilo između 2013. godine i 2015. godine, skoro 500 pa možemo reći da su teroristički napadi tih godina bili razorniji i efikasniji gledajući iz perspektive terorista. Broj žrtava je do sredine devedesetih godina prošlog stoljeća uvijek bio ispod 100, kao i kod broja napada broj žrtava je oscilirao, ali je s godinama postajao sve veći i veći. Osim povećanja broja terorističkih napada na sportske objekte, kroz godine je drastično povećan i udio napada s ljudskim žrtvama. Od 1970. godine do 1999. godine 29.16% terorističkih napada na sportske objekte završilo je ljudskim žrtvama, dok je od 2000. godine do 2017. godine udio terorističkih napada na sportske objekte s ljudskim žrtvama 76,54 %. Za 43,58% napada je utvrđen počinitelj, dok je više od pola napadača na sportske objekte ostalo neotkriveno. Najviše terorističkih napada na sportske objekte izvele su terorističke skupine Islamska država, ETA. Al-Shabab, talibani i Boko Haram. Najviše terorističkih napada na sportske objekte dogodilo se na području Azije, njih 129. Slijede Europa s 38 terorističkih napada na sportske objekte, Afrika s 29, Latinska Amerika s 30 i Angloamerika s 5 terorističkih napada na sportske objekte. Na području Australije i Oceanije nije zabilježeno terorističkih napada na sportskim objektima. Valja napomenuti da su se teroristički napadi u Europi i Latinskoj Americi događali više u 20. stoljeću, dok je u 21. stoljeću broj napada na tim područjima smanjio za više od duplo, ali se zato povećao broj terorističkih napada na području Azije i Afrike. Na području Azije najpogođenija država s terorističkim napadima na sportske objekte je Irak [24].

5.3.1. Ostali teroristički napadi na sportske objekte

Sada ćemo navesti nekoliko najvažnijih i najrazornijih terorističkih napada na sportske objekte koji se nisu dogodili na Olimpijskim igrama. 1988. tadašnja teroristička skupina Afrički nacionalni kongres je detonirao bombu pored Ellis Park stadiona u

Johannesburgu. U toj eksploziji bombe ubijene su dvije osoba te je njih 39 bilo ozlijeđeno. Proruski predsjednik Čečenije, Ahmad Kadirov, ubijen je u eksploziji bombe ispod VIP lože stadiona u Groznom. Bombu je detonirao bombaš samoubojica, a osim Kadirova ubijeno je još troje ljudi i ozlijeđeno njih 53. Iste te godine u filipinskom gradu Parangu na utakmici gimnazijske košarkaške ekipe ubijeno je 22. i ozlijeđeno više od 70 osoba u eksploziji ručne bombe. Gradonačelnik, koji je bio meta napada, je završio ozlijeđen te je uspio preživjeti još jedan od atentata na njega u nizu. U Iraku od 2000. godine, najčešće na nogometnim stadionima, izvedena su 52 napada na sportske objekte u kojima je stradalo 860 ljudi. Najrazorniji od tih napada je bio 2010. godine u Tal Afaru na nogometnoj utakmici. U tom napadu ubijeno je 27 osoba, a ozlijeđeno njih 125. U vanjskoj perimetriji Vodafone stadiona Beşiktaša u Istanbulu dogodila se dvostruka eksplozija bombe koju su izveli bombaš samoubojica i automobil bomba. Ubijeno je 46, a ozlijeđeno 164 osobe. Odgovornost su zajedno preuzeli Oslobođilački orlovi Kurdistanu i Radnička stranka Kurdistanu, a napad je izveden kao odmazda za zatvaranje lidera Radničke stranke Kurdistanu Abdullaha Ocalana i turske vojne akcije protiv Kurda [24].

2008. i 2009. godine dogodila su se dva napada na sportaše Šri Lanke. Prvi na tradicionalnom novogodišnjem maratonu i drugi na utakmici kriket reprezentacije Šri Lanke u Pakistanu. 2008. godine na startu maratona u blizini šrilankanskog glavnog grada Columba eksplodirala je bomba i ubila 12 te ranila oko 100 ljudi. Među ubijenima su bili ministar autocesta Jeyaraj Fernadopulle i bivši olimpijski maratonac Karunaratne. Odgovornost za napad su preuzeli Tamilski tigrovi koji se terorističkim napadima bore za samostalnu državu na sjeveru i istoku Šri Lanke. 3. ožujka 2009. godine kriket reprezentacija Šri Lanke je igrala prijateljsku utakmicu s Pakistanom, nakon što je istu prijateljsku utakmicu odbila igrati Indija zbog sigurnosnih razloga. Na kraju se ispostavilo da je Indija

bila u pravu kad je odbila igrati tu prijateljsku kriket utakmicu. Članovi kriket reprezentacije Šri Lanke su u autobusu na putu do stadiona na kojem se utakmica trebala odigrati napadnuti od strane desetak maskiranih muškaraca. U napadu je ubijeno osmero ljudi, od kojih su šest bili policajci, a dvoje civili. Petorica igrača Šri Lanke i pomoćni trener bili su među ozlijeđenima u tom napadu. Predsjednik Šri Lanke je osudio taj napad i nazvao ga kukavičkim, te je poslao šefa diplomacije da sigurno vrati kući igrače kriket reprezentacije. Ne zna se tko je bio počinitelj, ali se smatra da to nisu bili obični teroristi jer su bili dobro obučeni i dobro naoružani. 8. siječnja 2010. godine, dva dana prije početka Afričkog kupa nacija u Angoli, dogodio se napad na autobus togoanske nogometne reprezentacije koja je putovala na trening. U napadu su ubijeni vozač autobusa i dva člana stručnog stožera reprezentacije. Ranjeni su vratar Kodjovi Obilale, branić Serge Akakpo i dva člana liječničkog tima. Napadu je svjedočila i zvijezda Arsenalu Emmanuel Adebayor (Slika 14) [23].

[41]Slika 14: Emmanuel Adebayor

Izvor: <https://www.goal.com/en/news/premier-league-strugglers-might-regret-overlooking-adebayor/1vuchkua58db1tjwzd3d38mq4>

Pristupio: 30.8.2021.

Napad se dogodio u sjevernoj angolskoj pokrajini Cabindi, a odgovornost za njega je preuzela teroristička skupina FLEC, odnosno Front za oslobođenje enklave Cabinde. FLEC se bori za

samostalnost Republike Cabinde, a napadom na nogometnu reprezentaciju Toga htjeli su skrenuti pozornost na sebe i svoje političke ciljeve. 15. travnja 2013. godine na 117. bostonskom maratonu koji se tradicionalno održava od 1897. godine, dogodio se bombaški napad. Izveli su ga američki studenti čečenskog podrijetla, Tamerlan i Džohar Carnajev, a za napad su koristili improvizirane bombe. Bombe su sakrili u ekspres lonce koje su spremili u ruksake i postavili su ih u blizini ciljne ravnine. U 14 sati i 50 minuta po bostonskom vremenu bombe su eksplodirale, te su usmratile troje ljudi i ozlijedile njih 264. Nakon tri dana lova na bombaše oni su pronađeni, u razmjeni vatre s policijom Tamerlan je ubijen, a Džohar je ranjen uspio pobjeći. On je uhićen intervencijom vlasnika čamca u koji se sakrio nakon okršaja s policijom. Braću Carnajev se povezivalo sa čečenskim militantima, ali su oni demantirali svoju umiješanost u bostonski napad pa je za pretpostaviti da su Carnajevi djelovali samostalno. 12. travnja 2017. godine igrači Borussia Dortmund su klupskim autobusom krenuli iz hotela prema Signal Iduna Parku na utakmicu četvrtfinala Lige prvaka protiv francuskog Monaca. Odmah pri izlasku iz hotela ispred autobusa su aktivirane tri eksplozivne naprave koje su razbile stakla klupskog autobusa i ozlijedile nogometaša Marca Bartru i jednog policajca. Bartra je zadobio teže posjekotine na ruci i puknuće zgloba te je odveden u bolnicu na operaciju. Utvrđeno je da se radilo o planiranom napadu na igrače Dortmunda. Policija je dobila nekoliko pisama u kojima odgovornost za napad preuzima Islamska država, ali je smatrala da je napad počinjen od strane ekstremnih desničara. Mogućnost da je za napad odgovorna Islamska država nije u potpunosti odbačena i uhićen je Iračanin koji se borio na strani Islamske države, ali njegova krivica nije mogla biti dokazana. Na nogometnim stadionima mogao se dogoditi još jedan koban teroristički napad, točnije na svjetskom prvenstvu u Francuskoj 1998. godine na utakmici Engleske i Tunisa na Vélodromeu u Marseilleu. Osama bin Laden i Al Quaide imali su plan napasti reprezentaciju Engleske. Kako priča uhićeni terorist Ahmed Zaoui,

meta napada je bio golman engleske reprezentacije David Seaman kojeg je trebao raznijeti bombaš samoubojica. Nakon što bi pogiblja Seamana privukla svu pažnju na taj dio terena, bombaši samoubojice bi došli do klupe engleske reprezentacije i raznijeli mlade engleske igrače Michaela Owena i Davida Beckhama. Osim engleske reprezentacije, Al Quaida je planirala napasti i reprezentaciju Sjedinjenih Američkih Država u hotelu u Parizu. Ti napadi bi sigurno snažno odjeknuli svjetskom javnosti ali do njih srećom nije došlo jer su potencijalni izvršitelji tog napada uhićeni nekoliko mjeseci prije početka svjetskog prvenstva u Francuskoj u seriji od stotinjak uhićenja diljem Europe [23].

5.3.2. Napad na Pariz 2015.

Navečer 13. studenog 2015. godine dogodio se teroristički napad na stadionu Stade de France smještenom sjeverno od Pariza. Stade de France je francuski nacionalni stadion, jedan od najvećih i najljepših u Francuskoj (Slika 15). Napad se dogodio na prijateljskoj utakmici nogometnih reprezentacija Francuske i Njemačke. Stade de France je bio ispunjen sa 78 000 ljudi uključujući tadašnjeg predsjednika Francuske Nicolasa Hollndea. U 21 sat i 20 minuta teroristi samoubojice su pokušali ući na stadion kroz ulaz D, ali nisu uspjeli [25].

Nakon neuspješnog pokušaja da uđu u stadion, terorist samoubojica se odmaknuo od zaštitara i aktivirao eksplozivnu napravu koju je nosio. U eksploziji su poginuli bombaš samoubojica i slučajni prolaznik. Deset minuta nakon toga, u ponoć i 30 minuta, drugi bombaš samoubojica je aktivirao eksplozivnu napravu kod ulaza H u stadion [26].

Nakon te eksplozije bilo je jasno da se radi o terorističkom napadu i postavilo se pitanje treba li evakuirati stadion i je li meta napada sam predsjednik [25].

Radi sprečavanja panike stadion nije evakuiran, gledatelji nisu znali ništa o napadu i utakmica je nastavljena [26].

Da bi se izbjegla panika predsjednik Hollande je pod budnim okom svojih zaštitara ostao na utakmici sve do poluvremena kad ju je uz osiguranje napustio [25].

U 21 sat i 53 minuta eksplodirala je treća i zadnja bomba te večeri na Stade de Franceu. To se dogodilo ispred fast fooda u blizini stadiona i nastradao je samo bombaš samoubojica [26].

[42]Slika 15: Stade de France

Izvor: https://www.lexpress.fr/actualites/1/sport/stade-de-france-l-etat-enterre-la-concession-actuelle-et-veut-impliquer-les-federations_2100154.html

Pristupio: 1.9.2021.

Ovaj napad na Stade de France bio je samo jedan od tri napadu u nizu tog kobnog 13. studenog 2015. godine koji su pogodili Pariz. Osim na Stade de Franceu napadi su se dogodili i u koncertnoj dvorani Bataclan i u pariškoj četvrti prepunoj kafića. Napad na

Stade de France je odnio najmanje žrtava od ta tri napada. Isti dan dok se događao napad na Stade de France u pariškoj četvrti poznatoj po kafićima, barovima i restoranima, napadač je iz crnog automobila pucao iz vatrenog oružja po kafićima Le Carillon i Le Petit Cambodge. To se dogodilo u 21 sat i 25 minuta, samo 5 minuta nakon prve eksplozije bombe na Stade de Franceu. U tom prvom napadu na kafiće poginulo je 15 ljudi, a još 15 je ozlijeđeno. Nakon toga je ubojica otvorio vatru na restorane Cafe Bonne Biere i La Casa Nostra te je ubio još 5 ljudi i ranio njih 8. U 21 sat i 36 minuta napadnut je kafić La Belle Equipue u kojem je ubijeno 19 ljudi i ranjeno 9. U 21 sat i 40 minuta u restoran Le Comptoir Voltair ušao je bombaš samoubojica, detonirao eksplozivnu napravu i ozlijedio 15 ljudi. Najubojiti napad te večeri dogodio se u koncertnoj dvorani Bataclan koja može primiti 1500 ljudi. Svirao je američki bend Eagles of Death Metal, a dvorana je bila rasprodana. U 21 sat i 40 minuta u klub su ušli trojica terorista s puškama, ubijaju čuvara i pucaju po publici. U ponoć i 20 minuta u koncertnu dvoranu ulaze policajci te ubijaju jednog napadača koji je nosio eksplozivnu napravu koja se aktivirala. Druga dvojica terorista su se sami raznijeli eksplozivnim napravama. U tom napadu je ubijeno 90 ljudi i ranjeno još 99. Odgovornost za ta tri napada u Parizu preuzela je Islamska država koja je te godine bila na vrhuncu svoje moći. Mozak operacije je bio Abdelhamid Abaaoud koji je organizirao i koordinirao sa sva tri tima koja su izvršila napade u Parizu te noći. Nakon sveopće potrage pronađen je i ubijen u Saint-Denisu, pet dana nakon napada [26].

6.ZAKLJUČAK

Nasilje je oduvijek pratilo sportske događaje. Uzroci tome su velik broj ljudi na jednom mjestu i ogromna količina emocije koja prati sportske događaje jer su sportski timovi gledateljima simboli nacionalne i regionalne pripadnosti i ponosa. U novije vrijeme kako je civilizacija napredovala, raznim zakonima i regulativama se nastoji suzbiti nasilje na sportskim događajima kojeg je zbog istih regulativa i zakona sve manje i manje. Neke novije mjere koje su donesene, a odnose se na zabranu konzumacije alkohola i droga na sportskim događajima smanjuju naboj emocija i agresije kod gledatelja i samim time smanjuju rizik od nastanka nereda. Kako bi se rizik od nasilja na sportskim događajima još više smanjio potreban je razvoj društva u smjeru u kojem bi se smanjile sve nacionalne, regionalne, vjerske i rasne tenzije.

Osim nasilja gledatelja u 20. i 21. stoljeću problem na sportskim događanjima je postao i organizirani terorizam od strane terorističkih skupina. Takav terorizam za cilj ima poslati određenu poruku, a sportski događaji su im idealna meta zbog velike pozornosti koja je omogućena putem medija koji prate te događaje.

Najvažnija stavka u borbi protiv terorizma na sportskim događajima je dobro osiguranje. Do tragedije u Munchenu osiguranje na velikim sportskim događajima nije shvaćeno ozbiljno što je omogućilo Crnom rujnu lako izvođenje terorističkog napada. Nakon Munchena trošile su se ogromne svote novaca za osiguranje na sportskim događajima, te je terorističke napade bilo znatno teže izvesti. Uvedene su nove tehnologije poput nadzornih kamera. Za daljnje poboljšanje osiguranja na sportskim događajima treba pratiti tehnološke trendove i inovacije, te u tehnološkom i organizacijskom smislu biti korak ispred terorističkih organizacija. Osim tehnologije i osiguranja važna je i uključenost obavještajnih službi koje svojim informacijama i djelovanjem mogu spriječiti teroriste prije počinjenja terorističkog napada. Za svaki se sportski događaja

trebaju adekvatno pripremiti sve sigurnosne službe države na čijem se teritoriju on događa, te je potrebna suradnja i komunikacija sa drugim državama radi onemogućavanja djelovanja terorista na internacionalnoj razini. Teroristički napadi na sportskim događajima će se nažalost i dalje događati, pa zato treba i dalje ulagati da bi se osiguranje podiglo na svim razinama i samim time otežalo ili u najboljem slučaju onemogućilo teroriste u njihovom djelovanju.

.

7. LITERATURA

- [1] Kazneni zakon Republike Hrvatske NN 144/12, 118/18, 84/21
- [2] Zakon o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima NN 117/03, 71/06, 43/09, 34/11
- [3] **Council of Europe**: European convention on spectator violence and misbehaviour at sports events and in particular at football matches (1985)
- [4] **European Council**: The EU's response to terrorism
<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/>
Pristupio: 6.1.2022.
- [5] United nations office of counter terrorism: Guide on the security of major sporting events
- [6] **Šakić, Nataša**: Terorizam, studentski rad (1996)
- [7] **Perera Rohan**: Audiovisual library of international law: Declaration on Measures to Eliminate International Terrorism, , and the 1996 Supplementary Declaration thereto
<https://legal.un.org/avl/ha/dot/dot.html>
Pristupio: 6.1.2022.
- [8] **FBI**: Terrorism <https://www.fbi.gov/investigate/terrorism>
Pristupio:6.1.2022.
- [9] Akcijski plan za prevenciju i suzbijanje terorizma Vlade Republike Hrvatske, (NN136/2012)
- [10] **Marić, Silvana**: Terorizam kao globalni problem. Pregledni rad (2012)
- [11] **History**: Ku Klux Klan

<https://www.history.com/topics/reconstruction/ku-klux-klan>

Pristupio: 7.1.2022.

[12] **Pastor Periša, Ivona**: Organizacijski oblici suvremenih terorističkih organizacija, diplomski rad, (2012)

[13] **Bušnjeta Tonković, Anita**: Suvremeni terorizam- Globalna sigurnosna prijetnja i/ili oblik antiglobalizacijskog djelovanja, pregledni članak, (2014)

[14] **The Olympic Museum**: The Olympic games in antiquity, (2013)

[15] **Azoo**: Huliganstvo između povijesti i modernog vremena.

<https://www.azoo.hr/app/uploads/uvezeno/huliganstvo/01.html>

Pristupio: 17.12.2021.

[16] **Silke, Andrew**: What drives terrorist innovation? Lessons from Black September and Munich 1972, Security Journal, volume 33, (2020)

[17] **Singh, Subhash**: Black September: A turning point in the Palestinian National movement, International journal of applied social science, volume 2, (2015)

[18] **Britannica, The Editors of Encyclopaedia**: "Munich massacre", Encyclopedia Britannica,. (2021)

, <https://www.britannica.com/event/Munich-Massacre>

Pristupio: 8.1.2022.

[19] **Paerson, Erica**: Operation Wrath of God, Encyclopedia Britannica, (2018)

[20] **Spaij, Roman** : Terrorism and security at the olimpics: Empirical trends and evolving research agendas, The international journal of the history of sport, (2016)

[21] **Taylor, Tracy**: Perception of terrorism threats at the 2004 Olympic games: Implications for sport events, Olympics and terrorism, (2007)

[22] **Miller, Erin & Giddings** : Terrorism and the Olympics. START, (2012)

[23] **Ročić, David**: Terorizam i svjetska sportska natjecanja: Teroristički napad na ljetnim olimpijskim igrama u Munichu 1972, diplomski rad, (2018)

[24] **Leško, Luka.**: Teroristički napadi na sportske objekte od 1970-ih do 2017. godine: Od selektivne do masovne destrukcije, pregledni rad (2018)

[25] **Williams, Quinn**: The attacks on Paris: Lessons learned.HSAC, (2016)

[26] **Pfeifer, Joseph W.**: International anti-terrorism preparedness, (2016)

Slike

[27]Slika 1: Učestalost terorističkih napada po metodama	10
[28]Slika 2: učinkovitost i sigurnost organizacijskih struktura terorističkih organizacija	12
[29]Slika 3 Yasser Arafat vođa Fataha	18
[30]Slika 4: Abu lyad čelni čovjek Crnog rujna	19
[31]Slika 5: postotak vrste operacija crnog rujna prije Municha	21
[32]Slika 6: Teroristi Crnog rujna ulaze u apartman izraelskih sportaša	24
[33]Slika 7: mete crnog rujna u 1971 i 1972 godini. Na slici vidimo da se Crni rujna u 1972. godini orijentirao na Izraelce i Zapadnu Njemačku	26
[35]Slika 8: Teroristički napadi u zemljama domaćina olimpijskih igara. Blijedo žuto prikazuju napade 6 mjeseci prije igara, narančasto prikazuje napade godinu prije olimpijskih igara dok ljubičasto prikazuje napade za vrijeme olimpijade	29
[36]Slika 9: Eksplozija bombe u olimpijskom selu u Atlanti	30
[37]Slika 10: osiguranje na olimpijskih igrama u Pekingu	32
[38]Slika 11: Drum Tower	33
[39]Slika 12: Broj terorističkih napada od 1970 do 2017 godine. Okomito je broj napada, a vodoravno godina	38
[40]Slika 13: Broj žrtava terorističkih napada od 1970 do 2017. Okomito je broj žrtava, a vodoravno godina	39
[41]Slika 14: Emmanuel Adebayor	42
[42]Slika 15: Stade de France	45

Tablice

[43]Tablica 1: Najznačajniji teroristički napadi na sportske objekte
--